

УДК 821.161.2.09'06

УНІВЕРСИТЕТСЬКА СПРАВА МИХАЙЛА ВОЗНЯКА

Роман ГОРАК

*Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка,
вул. Івана Франка, 150, Львів, Україна, 79011*

На основі особової справи Михайла Возняка, яка зберігається в архіві Львівського університету, розкрито трудовий шлях ученого, перипетії, що супроводжували роботу в цьому навчальному закладі, та конфлікти, які виникали між ним та Міністерством вищої освіти й університетськими чиновниками.

Ключові слова: Михайло Возняк, Львівський університет, академік, міністерство вищої освіти УРСР, Інститут суспільних наук, характеристики, некрологи.

Внаслідок непорозумінь, які виникли між Михайлом Возняком, тодішнім су-плентом Академічної гімназії у Львові та його колишнім університетським вчителем професором Кирилом Студинським з приводу прийняття його в дійсні члени Наукового Товариства ім. Шевченка, а також унаслідок конфлікту між ним та його товаришами по праці в гімназії Степаном Рудницьким та Степаном Томашівським, які встигли стати дійсними членами і унеможливили це для нього, М. Возняк покинув роботу в гімназії, взяв перед початком Першої світової війни відпустку, а перед російською інвазією виїхав до Відня, де деякий час працював у «Союзі Визволення України» та тимчасових едукативних курсах, які представляли собою своєрідну академічну «гімназію в еміграції», а після повернення до Львова, навідріз відмовився присягати на вірність окупаційному польському урядові, внаслідок чого аж до приходу більшовицької влади в Західну Україну державної роботи ніколи не мав і вимушений був перебиватися заробітками, здебільшого непостійними, по різних українських установах, які були бідними, а також жити за скромні гонорари з різних видавництв. Надія на якийсь заробіток від продажу його тритомної історії давньої української літератури була марною. Більшість книжок залишилася нерозпроданою аж до часу її заборони і «ув'язнення» у спецховищах радянською владою. Іван Денисюк у спогадах про М. Возняка, свого вчителя, розповів, як одного разу його відвідав студент Роман Головин, а потім оповідав в університеті, що у професора в кімнаті нема стін, а замість них стоять самі книжки [7, с. 407]. Ці «стіни» були зроблені з нерозпроданого тиражу Вознякової тритомної історії давньої літератури...

Належав до тих, про яких Ірина Вільде устами маклера Сулеймана в романі «Сестри Річинські» говорила: «Я знаю серед української інтелігенції таких божевільних “патріотів”, що ще у двадцятих роках відмовлялись від державної служби, бо не хотіли складати вірнопідданчої присяги і що тим довели? Що виграли? Польща собі як була, так і далі є, а вони, може б, вже хотіли присягати, але Польща не хоче посади давати... І

жалкують, що такі дурні були». У 1923 році М. Возняку було настільки сутужно, що він таки вирішив спробувати дістати державну посаду, і навіть від поліції дістав посвідку за № 26364 від 16 червня 1923 року [5, с. 59], що раніше в ніяких антипольських та антидержавних акціях не затримувався і не притягався до відповідальності, але посади не дістав.

І хоча М. Возняк у пізніших автобіографіях стверджуватиме, що в ті часи був безробітним, це був найбільш плідний у його житті період наукової роботи. Він упорядкував архів Івана Франка, який той заповів НТШ і передача якого закінчилась у 1923 році. Це була титанічна робота, оскільки архіву нагадував те, що архівісти делікатно називають *розситом*, тобто, образно кажучи, це була ціла купа паперу, на впорядкування якої йшов основний час ученого. Саме тоді він утверджував франкознавство як окрему галузь літературознавства, що її започаткував у своїй багатотомній історії української (руської) літератури Омелян Огоновський.

Життя привило його бути дуже економним, навіть тоді, коли вже був достатньо забезпеченим. Економив на папері і свої праці писав на зворотних сторінках студентських курсових робіт, а часто й на папері, який призначався для обгортання товару. Ходив у такому одязі, що той же І. Денисюк на екзамені прийняв його за сторожа, і тільки раз на рік, коли припадали Шевченківські дні, вдягався так, як ходили в часи І. Франка галицькі інтелігенти [7, с. 403].

Був академіком Академії наук УРСР, але це була посада без грошей, чи як казали ще за «небіжки» Австрії «тітель оне мітель», – і не більше. Врешті цей «тітель» відкрив перед ним двері на викладацьку посаду у Львівському університеті, коли 22 вересня 1939 року у Львів увійшли радянські війська, а 26–29 жовтня цього ж року у галицькій столиці зібралися Народні Збори Західної України, які проголосили Радянську владу на території, яку ще за Австрії називали Королівством Галичини і Лодомерії...

Указом від 8 січня 1940 року Президія Верховної Ради УРСР присвоїла Львівському державному університету ім'я Івана Франка.

Відповідно до Статуту про вищу школу СРСР було проведено повну перебудову університету з безоплатним і вільним навчанням для всіх громадян. Теологічний факультет було ліквідовано, а медичний з фармацевтичним відділом реорганізовано в медичний інститут, але зате вже в жовтні 1939 року були створені кафедри історії марксизму-ленінізму, діалектичного (діамат) та історичного матеріалізму (істмат), політичної економії (капіталізму та соціалізму). Були створені також кафедри української мови, української літератури, російської мови, російської літератури, історії СРСР, історії України, фізичного виховання, а Вчена рада 2 грудня 1940 року затвердила новий університетський статут, у якому зазначалося, що право вступу до університету мають усі громадяни незалежно від їхнього соціального походження, статі, раси та національності.

15 січня 1940 року університет розпочав роботу за новими навчальними програмами у складі п'яти факультетів: історичного, юридичного, філологічного (з відділами української мови та літератури, слов'янської філології, романо-германської філології), фізико-математичного (з відділами математики, механіки, фізики), природничого (з

відділами біологічним, хімічним, географічним, геологічним). Новостворена Вчена рада університету та ради факультетів мали вирішувати питання навчальної, методичної та наукової роботи, надавали наукові ступені і вчені звання.

На роботу до університету були запрошені відомі вчені: Василь Щурат, Філарет Колесса, Михайло Рудницький, Іван Крип'якевич, Мирон Зарицький та інші. Сюди ж Народний Комісаріат освіти УРСР скерував 45 наукових працівників з Києва і Харкова. Ректором університету був призначений історик за фахом, доцент Михайло Іванович Марченко (19 вересня 1902 – 22 січня 1983) – український історик, якому судилося стати першим радянським ректором Львівського університету. Він був автором численних праць з історії України доби середньовіччя, а пізніше став дідом дисидента Валерія Марченка, знищеного в радянських катівнях.

Був запрошений і М. Возняк.

Ініціатором запрошення М. Возняка на роботу у Львівський університет був Кирило Студинський, який користувався великою довірою у новій владі, а перед тим був головою Народних зборів. Він свого часу намагався залучити М. Возняка до радянофільських видань, зокрема журналу «Вікна», і той надрукував там дві цілком нейтральні статті: «Юнацька драматична картина Франка» [2] та «Франкові “Вісті з краю Ботокудів”» [3] і на цьому співробітництво з журналом закінчилося, хоча пізніші біографи М. Возняка уперто стверджуватимуть про його співпрацю з прорадянською пресою. Не вдалося К. Студинському залучити Михайла Возняка до радянофільського журналу «Нові шляхи», де виплачували доволі солідні гонорари авторам і для них влаштовували прийоми з чорною ікрою в радянському консульстві, але зате чимало своїх наукових та науково-популярних статей М. Возняк надрукував у журналах, які безпосередньо виходили на території УРСР.

Не поспішала українська молодь до навчання в університет. Осторогою для неї був відомий політичний процес над 59-ма студентами, який відбувся на Водохреща 17–19 січня 1941 року і яких було звинувачено в антирадянській діяльності. Суд над молоддю радянська влада зробила показовим, однак студенти не визнали себе винними, не покаялись і заявляли у залі суду, що вони непримиренні вороги радянської влади. Суд засудив 42 молодих людей, серед них 11 дівчат до смертної кари. 17 осіб було ув'язнено на 10 років. Відтак, Колегія Верховного суду СРСР від 15 березня 1941 року «пом'яшила» вирок львівського суду: 19 засуджених 14 квітня 1941 розстріляли, інші отримали термін від 4 до 10 років позбавлення волі. Одну студентку депортували за кордон.

І хоча тоді й опісля радянська пропаганда голоситиме, що ці двері були відкриті для дітей робітників та селян, а найперше для українців, то судячи з тодішнього складу прийнятих студентів, українців було якнайменше. Аби якось вирівняти цю прогалину між пропагандою і дійсністю до університету приймали людей без середньої освіти. Свідченням цього є хоч би прийняття на філологічний факультет письменників Івана Керницького та Василя Ткачука [4, с. 239].

Нова влада досить лояльно поставилася до минулого М. Возняка. Вона під час обшуків активно вилучала його історію давньої літератури, вважаючи її націоналістичною. Її очевидно задовольнило те, що про нього, М. Возняка, казали

відверті вороги радянської влади, зокрема митрополит Йосиф Сліпий. Про це свідчить оперативне повідомлення 2-го відділу КДБ по Львівській області щодо реагування різних відомих діячів минулого на появу статті Ярослава Галана «З хрестом чи ножем» в газеті «Вільна Україна». Згідно з донесенням конфідентів М. Возняк сказав: «Я багатьох фактів не знав, що стаття правильно ставить питання. Можливо нема сенсу протиставляти “патлатих” (тобто православних) уніатам. Всі однакові і всі мракобіси і всі за хрестом тримають не волю, а маузер, як і польська єзуїтська банда» [11, с. 135]. Пізніша поведінка М. Возняка також задовольняла органи і підтвердженням цього є протокол допиту Йосифа Сліпого від 15 червня 1959, який назвав М. Возняка та М. Грушевського «ворогами греко-католицької церкви» [12, с. 384].

Особова справа М. Возняка збереглася як справа 3400, опису 1 о/с фонду Р-119 архіву Львівського національного університету імені Івана Франка.

В автобіографіях (їх в особовій справі дві) М. Возняк постійно наголошував на своєму навіть не стільки лояльному ставленні до нової окупаційної більшовицької влади, як на вдаваному захопленні нею.

Згідно з наказом ректора Марченка № 24 по Львівському державному університету від 30 жовтня 1939 року М. Возняк був прийнятий на роботу на посаду професора історії української літератури [1, арк. 5]. Тоді ще слово *ректор* (а також професор) писалося з великої літери, але не вказували ні ініціалів, ні звання того професора чи ректора, а прізвище Возняк писали як *Возьняк*. Окрім того, була зроблена окрема виписка з цього наказу, і її підписала секретар держуніверситету Городиська, також без вказівки ініціалів.

Через місяць, 30 листопада 1939 року після цього документа вийшов наступний, також за підписом ректора М. Марченка: «До квестури. Спростувати наказ ч. 63. поз. 7, яка дотичить Проф. Михайла Возняка, призначеного наказом ч. 24 з дня 30 жовтня професором історії Української літератури від дня 18 жовтня 1939 р., а не як помилково зазначено від дня 30 жовтня 1939 р. Ректор Львівського Державного Університету Марченко» (*особливості правопису документа з особової справи М.Возняка тут і далі збережено*) [1, арк. 3]. Отже, Михайло Степанович Возняк був прийнятий на роботу у Львівський університет 18 жовтня 1939 року.

Більше документів, які стосуються праці М. Возняка в університеті до початку війни з Радянським Союзом у його особовій справі немає.

В особові справи не зафіксовано жодним документом участі університетського професора, дійсного члена АН УРСР, Михайла Возняка у підготовці до друку 25-томника творів Івана Франка. Із планованого видання вийшов тільки другий та дванадцятий том. Тоді М. Возняк виявив принципову позицію щодо видання, а тому невдовзі вийшов зі складу редколегії. Видання творів І. Франка було продовжене після війни, але вже без участі М. Возняка.

Після вторгнення 30 червня 1941 року гітлерівських військ до Львова, університет був закритий. У перші ж дні війни 70 відомих учених університету, політехнічного та медичного інститутів були заарештовані, а опісля розстріляні. У 1942 році німецька окупаційна влада закрила вищі школи в Україні, в тому числі й Львівський університет.

Під час окупації М. Возняк залишився у Львові і не був примусово вивезений у тил

як депутат Верховної Ради УРСР, що, натомість відбулося з Кирилом Студинським та Петром Франком. Він не піддавався терору, але залишився без роботи, а з відновленням української преси став активним її дописувачем, особливо до газети «Львівські вісті», про що свідчить т. 1 монографії Костянтина Курилишина «Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.)» [8, с. 441, 460, 523, 544, 552].

Він також не виїхав на Захід, як більшість тодішніх людей, які скуштували більшовицького раю, не був тероризований німецькою владою за співробітництво з більшовиками, залишився у Львові до приходу радянської влади. Він у той час разом з іншими працівниками НТШ рятував архів та бібліотеку І. Франка, яку німці розпорядилися вивезти на Захід.

На таке розпорядження М. Возняк згодився, але в прислані пачки поклав маловартісні папери, опломбував їх і відправив. Це був великий ризик для вченого та інших працівників, бо їх за невиконання розпорядження могли жорстоко покарати. Як передбачав М. Возняк, відправлені паки в дорозі пропали...

Цим вчинком М. Возняк ніколи не хвалився.

Відновлення діяльності університету розпочалося відразу ж після звільнення Львова від гітлерівських військ. 30 липня 1944 року в університеті відбулися збори, учасники яких звернулися до інтелігенції зі закликом взяти активну участь у відбудові економіки, навчальних, культурно-освітніх закладів Львова.

Унаслідок цих зборів «Выпиской из наказа № 5 по Львовскому Государственному Университету от 8 септя 1944 г. *Призначити тимчасово проф. Возняка М. С. керівн. каф. етнографії з дня 2.VIII.1944 р.* На основании *Клопотання декана філолог. фак. п/п Ректор Львов. Гос. Университета проф. Белякевич. Верно – инспектор Отд. кадров Гр. Пронюк*» [1, арк. 2] («п/п» означає – «первый помощник», тобто пізніше проректор).

Після понад трирічної перерви 15 жовтня 1944 року в університеті приступили до навчання 194 студенти 2–4 курсів. Студенти перших курсів (їх було 226) розпочали навчання 1 листопада 1944 року, а 30 листопада цього ж року перший помічник ректора проф. Білякевича підписав наказ № 86, згідно з яким «*Відповідно до штат. розкладу і наявної кількості академічних годин затвердити зав. каф. укр. літер. академіка Возняка М. С. Основание: Штатний розпис затвердж. на 1944/1945 навч. рік*» [1, арк. 3].

Наприкінці березня 1945 року в університеті навчалось уже 799 студентів. До університету тоді можна було вступити і серед навчального року.

26 листопада 1945 року М. Возняк заповнив «Особистий листок по обліку кадрів» [1, арк. 7–8]:

1. Прізвище *Возняк Ім'я Михайло по батькові Степанович;*
2. *Стать чоловіч.;*
3. *Рік народження 1881;*
4. *Місце народження а) за існуючим адм. поділом Вільки Мазовецькі Рава-руського району Львівської області б) за колишнім адм. поділом Вільки Мазовецькі пов. Рава-руська, Галичина, Австрія;*
5. *Національність українська;*
6. *Соц. походження:*

- а) Бувш. сословіє батьків *незаможні селяни*;
- б) основне заняття батьків до Жовтневої Революції --- (*тут і далі цей знак означає, що графа незаповнена*) після Жовтневої Революції ---;
7. Основна професія (заняття) зараз (для членів ВКП(б) --- до вступу в партію --- стаж роботи за цим фахом ---;
8. Соц. стан *службовець*;
9. Партійність *канд. ВКП (б)*;
10. Якою організацією прийнятий в члени ВКП(б) ---;
11. Партстаж *в декабрі 1945 № партквитка 93448184 або к. картки* ---;
12. Стаж перебування в ВЛКСМ *з... по ...*;
13. Чи перебував в інших партіях (яких, де, з якого і по який час) ---;
14. Чи перебував раніш в ВКП(б) --- з якого і по який час --- і причини виключення чи вибуття ---;
15. Чи були колибання в проведенні лінії партії, чи брав участь в опозиціях (яких, коли) ---;
16. Членом якої профспілки перебуває і з якого року ---;
17. Освіта: Точна назва учбового закладу (вуза, втуза, технікума, школи і ін.. і його місце перебування) *університет, Львів*; назва факультету або відділу *філософський*; Дата (місяць, рік) вступ. *X.1904*; закін. або вибуття *VII.1908*; Закін. чи ні *так*;
18. Вчена ступінь (звання) *дійсний член АН УРСР*;
19. Чи має наукові праці і винахідництво (так, ні) (перелік наукових праць і винаходів з зазначенням, де надруковані і видані окремо ---;
21. Яку роботу виконував спочатку трудової діяльності (включаючи військову службу): *21.VII.1908 учитель української гімназії; IX.1914 учитель української гімназії; IX.1918 приватний науковець (не склав присяги панській Польщі, весь час існування Польщі безробітний); 19.X.1939 професор і згодом керівник кафедри української літератури в ДУ; 22.VI.1941 приватний науковець (через увесь час гітлерівської окупації безробітний); 27.VII.1944 професор і керівник кафедри української літератури*;
23. Участь в центральних, республіканських, краєвих, обласних, округових, міських, районних виборних органах: Місце перебування виборного округу *Київ* Назва виборного органу *Верховна Рада Республіканська* Виборна Комісія по виборах до Ради національностей; Ким обраний *Вибр. окр. № 331*; Дата обрання *1940*;
24. Знання чужоземних мов і мов народностей СРСР. Чужоземних *слабо французька добре німецька, класична латинська, українська, польська*. Народів СРСР *слабо російська*;
25. Чи брав участь у революційному русі і чи підлягав репресіям за революційну діяльність до Жовтневої Революції (за що, коли, ким) ---;
26. Чи брав участь у партизанському русі і підпільній роботі (як вступив, де, коли і яку роботу виконував) ---;
27. Військова служба: в старій армії *з... по...*, останній вищий чин ---, в Червоній гвардії *з... по...*, на яких посадах ---, в Червоній армії *з... по...*; остання вища посада ---;

28. Чи брав участь в боях під час громадянської чи Вітчизняної війни (де, коли, ким) ---;

29. Чи був у полоні (де, коли, при яких обставинах попав, як і коли звільнився з полону) ---;

30. Чи служив у військах, чи установах білих урядів (так, ні) --- (якщо служив зазначити з якого по який час, де і на якій посаді) ---;

31. Чи перебував на території, тимчасово окупованій німцями під час Вітчизняної війни (де, коли, робота в цей час) у Львові *через увесь час гітлерівської окупації безробітний*;

32. Відношення до військових обов'язків, категорія обліку --- склад --- військове звання --- військовий фах № --- чи приписаний до військової частини (так, ні) --- столу за місцем мешкання військовозобов'язаного --- назва райвоєнкомату за місцем мешкання військовозобов'язаного --- знята чи надана відстрочка від призиву на військовий час (так, ні) --- якщо так, то коли (місяць, рік) --- чи перебуває на спеціальному обліку ---;

33. Стан здоров'я (чи має поранення, контузії, коли і де одержані) --- ;

34. Які нагороди і заохочення має після Жовтневої революції ---;

35. Чи притягався до судової відповідальності (ким, коли, за що) ---;

36. Чи має партстягнення ---;

37. Родинний стан під час заповнення листа *вільний*;

38. Домашня адреса: *Львів, Сталінський район, вул. Боніфратрів 14, кв. 7. Дата заповнення листа 26/VIII.1945 р.*». На цьому документі фотографії Михайла Возняка нема, хоча мала бути.

До «Особистого листка по обліку кадрів» М. Возняк як пункт 20 додав необхідний список своїх наукових праць [1, арк. 15–24]:

Список наукових праць проф. Возняка

1. Из корреспонденції Г. Моха (Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, 81, сс. 157–71).

2. Проект правопису Івана Жуківського (Записки НТШ, 82, сс. 53–86).

3. Передмова Головацького до викладів української філології (Діло, 1908, ч. 284).

4. Українські драматичні вистави в Галичині в першій половині XIX ст. (Записки НТШ, 87, сс. 70–91, 88, сс. 51–93).

5. До історії видання Номисової збірки «Українські приказки...» (Записки НТШ, 88, сс. 159–80).

6. До історії українського театру в Галичині (Лист С. Паливоди-Карпенка до Ю. Лаврівського (Записки НТШ, 90, сс. 168–178).

7. Буквар Ос. Лозинського з 1838 р. (Записки НТШ, 91, сс. 160–9).

8. Студії над галицько-українськими граматиками XIX стол. (Зап. НТШ, 89, сс. 111–43; 90, сс. 33–118; 91, сс. 126–50; 93, сс. 90–131; 94, сс. 107–161; 95, сс. 83–106; 98, сс. 75–146).

Відб. Галицькі граматики української мови першої половини XIX ст. Л. 1911, сс. 148.

9. До характеристики харківського гуртка українських письменників (Записки НТШ, 93, сс. 132–40).

10. Два недруковані вірші Івана Головацького (Записки НТШ, 94, сс. 163–6).
11. Різдвяні й великодні вірші-орації із збірника кін. XVII – поч. XVIII в. (Записки НТШ, 96, сс. 119–46).
12. Уривок граматики Ів. Лаврівського (Зап. НТШ, 98, сс. 155-62).
13. Філологічні праці Ів. Могильницького (Укр.-руський Архів, V, сс. VIII–240).
14. «Тренос» М. Смотрицького (Діло, 1910, чч. 134–9).
15. Граматика Лаврентія Зизанія з 1596 р. (Зап. НТШ, 101, сс. 5–38, 102, сс. 11–87).
16. Замітки Ів. Могильницького до видання Руської Правди Раковецького (Зап. НТШ, 104, сс. 176–80).
17. Віршові проби Юл. Величковського (До питання авторства Шашкевичевої «Читанки» (Записки НТШ, 104, сс. 181–91).
18. Дві дрібнички до характеристики Марк. Шашкевича (Записки НТШ, 105, сс. 165–8).
19. До історії видання Ількевичевих приповідок (Зап. НТШ, 106, сс. 175–9).
20. Маркіян Шашкевич як фольклорист. Львів 1891, сс. 37.
21. Недрукована автобіографія Володимира Шашкевича. Л. 1911, сс. 29.
22. Слідами Маркіяна (Неділя, 1911, ч. 45).
23. Погляд на культурно-літературні зносини галицької України та російської в першій половині XIX в. (Неділя, 1911, чч. 43–44).
24. В пошукуванні за портретом Шашкевича (Неділя, 1911, ч. 3).
25. Оповідання про Маркіяна Шашкевича. Л. 1911, с. 24.
26. Народження культу Шевченка в Галичині (Неділя, 1911, ч. 11–12).
27. Писання Маркіяна Шашкевича (Збірник Філолог. Секції НТШ, XIV, сс. XXIV–294).
28. З фольклорних занять Маркіяна Шашкевича (Записки НТШ, 109, сс. 140–55).
29. До історії української наукової і просвітньої організації в Галичині 1848 р. (Записки НТШ, 110, сс. 163–82).
30. З зарання української преси в Галичині (Записки НТШ, 111, 140–59).
31. Стара українська драма і новіші досліді над нею (Записки НТШ, 112, сс. 139–91).
32. З-за редакційних куліс віденського Вістника та Зорі Галичини (Записки НТШ, 107, сс. 73–109).
33. З культурного життя України XVII-XVIII вв. (Записки НТШ, 107, 57–102, 109, сс. 10–33).
34. З зарання віднови українського культурно-літературного життя у Галичині (Неділя, 1912, ч. 9).
35. Проф. Ягіч про українську філологію (Неділя, 1912, чч. 1–6).
36. З історії введення української мови в галицьких середніх школах в I-шій половині XIX в. (Наша Школа, 1912, IV–V, сс. 29–37, VI, сс. 19–27).
37. До історії альманахів М. Шашкевича (Неділя, 1912, ч. 13).
38. Просвітні змагання галицьких українців в 19 віці (до 1850 р.), Л. 1912, сс. 53.
39. Матеріали до історії української пісні і вірші (Укр.-Русь. архів, IX–XI, сс. 589).
40. Український протипапський памфлет XVI в. «Історія о єдномъ папѣ римскомъ» (Записки НТШ, 117–118, сс. 251–68).

41. З бібліографічних занять Івана Вагилевича (Записки НТШ, 116, сс. 168–78).
42. До характеристики Петра Лодія (Записки НТШ, 113, сс. 148–55).
43. Перша комісія для українських шкільних підручників (Наша Школа, 1913, II, сс. 79–83).
44. Історія одної читанки (Наша Школа, 1913, III, сс. 167–75).
45. З заходів коло рушни в самбірській гімназії в 1849 і 1850 рр. (Наша Школа, 1913, IV–V сс. 217–233).
46. Життя і значення Івана Франка. Л. 1913, сс. 40.
47. Короткий історичний огляд діяльності тов. «Просвіта» (Письмо з «Просвіти» 1913, сс. 193–204).
48. Пам'яті поета-просвітителя (Письмо з «Просвіти», 1913, сс. 1–74).
49. Наші університетські традиції у Львові (Ілюстрована Україна, 1913, чч. 4–6, 8).
50. Михайло Коцюбинський (Ілюстр. Україна, 1913, ч. 9).
51. До вияснення національних поглядів Як. Головацького в 1848 р. (Записки НТШ, 121, сс. 133–72).
- Відб. Перша редакція «Розправи о язиці южнорус...» Як. Гол.
52. Три документи до історії Руїни (Україна, 1914, III, сс. 76–81).
53. Український «savoig-vivte» з 1770 р. (Україна, 1914, III, сс. 35–55).
54. Польська вірша про битву під Полтавою (Україна, 1914, IV, сс. 59–70).
55. Початки української комедії (Україна, 1914, I, сс. 54–70, II сс. 40–56).
56. Шевченко в Галицькой Украине (Укр. Жизнь, 1914, III, сс. 45–52).
57. Павлин Свенціцький (Павло Свій). Л. 1914, сс. 16.
58. Епізоди культурних зносин галицької і російської України в I-ій половині XIX в. (Записки Укр. Наук. Т-ва, XIII, сс. 54–142, XIV, сс. 56–100).
59. Український господарський poradnik з 1788 р. (Зап. НТШ, 122, сс. 37–8).
60. Пам'яті Івана Франка (Опис життя, діяльності й похорону).
Відб. 1916, сс. 94.
61. Початки української комедії (1619–1819) Л. 1919, сс. 251.
62. Кілька заміток до послання Лацка з 1534 р. й відповіді на нього афонського прота Гаврила (Записки НТШ, 123, сс. 1–19).
63. В четверті роковини смерті М. Павлика (Вперед, 1919, ч. 47).
64. Діалог Йоаникія Волковича з 1631 р. (Записки НТШ, 129, сс. 33–79).
65. Матеріали до історії українського письменства XIX в. (Життя і Мистецтво, 1920, сс. 28–33, 63–69, 105).
66. До історії почаївських видань XVIII в. (Записки НТШ 130, сс. 107–119).
67. Історія української літератури, I–III. Л. 1920, 1921, 1924, сс. 344, 416 і 564).
68. Кілька голосів про Шевченка 1860–62 рр. (Вперед, 1920, ч. 57).
69. Пам'яті Ол. Шахматова (Вперед, 1920, чч. 217–219).
70. Кирило-мефодіївська справа й Галичина (Український Вістник, 1921 р., ч. 37).
71. Кирило-мефодіївське Братство. Л. 1921, сс. 115–172.
72. Два співанники пол. й третьої четвертини XVIII в. (Записки НТШ, 133, сс. 115–172).
73. Старе українське письменство. Л. 1922, сс. 512.

74. Підкарпатурська обробітка легенди про запис душі чортові ради дівчини (Н. Зборник, Ужгород, 1922, сс. 124–139).
75. Грицько Сковорода, славний український мудрець. Л. 1922, сс. 24.
76. Грицько Сковорода як педагог (Світло, 1922, сс. 108–119).
77. Листування П.Куліша з Ол. Кониським (Нова Україна, 1923, VII–VIII, сс. 267–76, X, сс. 139–48, XI, сс. 154–62).
78. З листування М. Драгоманова з В. Навроцьким (Літ. Наук. Вісник, 1923, III, сс. 249–59).
79. Підкарпатська переробка однієї притчі з Варлама і Йоасафа (Неділя Русина, 1923, ч. 29–35).
80. З приводу найновішого видання творів Котляревського (Діло, 1923, ч. 211).
81. Перед ювілеєм української книги (Громад. Вістник, 1923, чч. 3 і 9).
82. До історії різдвяних забобонів (Стара Україна, 1924, сс. 187–8).
83. Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії. Л. 1924, сс. 178.
84. Доля друкарні Івана Федоровича (Ст. Україна, 1924, сс. 46–8).
85. Діалог на Різдво. Новий текст із копії 1748 р. (С. Укр., 1924, сс. 12–13).
86. Франкова популяризація соціалістичної програми з 1881 р. (Культура, 1924, II, сс. 92–104).
87. До початків співробітництва Івана Франка в Зорі (Культура, 1924, II, сс. 105–118).
88. Авторство азбучної статті з 1834 р. (Записки НТШ, 136–7, сс. 107–18).
89. До письменської діяльності Л. Боровиковського (Записки НТШ, 136–137, сс. 225–37).
90. З життя й діяльності Івана Франка в рр. 1881–1884 (Культура, 1925, I, сс. 53–68, II, сс. 43–77).
91. З оточення Тараса Шевченка (Культура, 1925, III, сс. 30–50).
92. Шість листів Л. Українки до Н. Кибальчич-Козловської (Літ. Наук. Вісник, 1925, сс. 131–42).
93. Листування Костомарова з Кониським (Україна, 1925, III, сс. 72–77).
94. Шевченко й княжна Репніна. Л. 1925, сс. 118.
95. З поля української духовної вірші. Жовква, 1925, сс. 56.
96. Коротка граматики давньої церковно-слов'янської мови в порівнянні з українською для ужитку в сер. школах. Л. 1925, сс. 64.
97. Початки нового українського письменства (Діло, 1925, чч. 20–23).
98. На порозі студій над Франком (Діло, 1925, ч. 116).
99. Пам'яті великого будівничого новітньої України (Діло, 1925, чч. 278–283).
100. Спогади Агати Ускової про Т. Шевченка (Науковий Збірник, 1926, сс. 168–73).
101. До життєпису Костомарова (Науковий Збірник, 1926, сс. 173–4).
102. Іван Франко в добі радикалізму (Україна, 1926, VI, сс. 115–163).
103. До соціалістичного світогляду Ів. Франка (Іван Франко. Збірник. К, 1926, сс. 126–79).
104. До поглядів Івана Франка на українську літературу (Життя і Революція, 1926, IX, сс. 42–50).
105. Недрукована поема Франка «Св. Валентій» (Чер. Шлях, 1926, IX, сс. 6–40).

106. Перша любов Івана Франка (Календар Укр. Нар. Союзу на р. 1927, сс. 35–55).
107. Франків розрив з польською пресою (Світ, 1926, чч. 11–12).
108. Розділ Марксового «Капіталу» в перекладі Франка (Культура, 1926, IV–IX, сс. 54–87).
109. Енгельс у Франковому перекладі (Культура, 1926, IV–IX, сс. 91–118).
110. Из зносин М. П. Драгоманова з Галичиною (Україна, 1926, V, сс. 137–55).
111. Доповнення М. П. Драгоманова до його «Австро-руських споминів». У відповідь рецензентові «Діла» (Україна, 1926, II–III, сс. 76–89).
112. Невидана стаття М. П. Драгоманова про фольклорну літературу (Первісне громадянство, 1926, I–II, сс. 118–22).
113. З перших років письменської діяльності Б. Грінченка (Літ. Наук. Вісн., 1926, V, сс. 60–5, VI, сс. 142–54).
114. Из початків нової української комедії (Діло, 1926, ч. 6).
115. Из збірника Кондрацького кінця XVII в. (Записки НТШ, 146, сс. 155–179).
116. Знахідки до української великодньої драми (Записки НТШ, 146, сс. 119–53).
117. Староводолазька Олександрія з 1753 р. (Зап. НТШ, 146, сс. 215–8).
118. Мартин Пашковський про козацькі сутички з татарами й долю ясиру (Записки НТШ, 147, сс. 141–61).
119. Битва під Загаллям у сучасній польській пісні (Зап. НТШ, 147, сс. 161–5).
120. З життя чернігівської громади в 1861–3 рр. (Україна, 1927, VI, сс. 114–24).
121. П. Куліш як інформатор галицького історика літератури (Жит. і Революція, 1927, XII, сс. 283–306).
122. З листування Івана Нечуя-Левицького з галичанами (Науковий Збірник, 1927, сс. 97–133).
123. Матеріали до життєпису Франка (За сто літ, I, сс. 166–86).
124. З невикінченої повісті Франка: Не спитавши броду (Чер. Шлях, 1927, I, сс. 5–54).
125. Тринадцять листів Ів. Франка до Ол. Кониського (Життя і Революція, 1927, IV–V, сс. 84–98, 233–42).
126. Журнальні плани Франка в рр. 1884–86 (Україна, 1927, III, сс. 17–88).
127. Листи Івана Франка до В. Левицького (Україна, 1927, V, сс. 99–105).
128. До діяльності Михайла Комарова (Бібл. Вісті, 1927, IV, сс. 99–105).
129. Нездійснений план українського журналу з 1883 р. (Б. Вісті, 1927, II, сс. 61–5).
130. Сумнівна пісенна традиція про повстання Мартина Пушкаря (Діло, 1927, чч. 275 і 276).
131. Куліш як редактор «Причепи» Левицького (Записки НТШ, 148, сс. 1–54).
132. Останні зносини П. Куліша з галичанами (Записки НТШ, 148, сс. 165–240).
133. Козацтво під Хогином 1621 р. в сучасній поезії (Записки НТШ, 149, сс. 141–72).
134. М. Стриковський про турецьку неволю в творі 1575 в. (Записки НТШ, 149, сс. 197–210).
135. Дума про козака-нетягу в записі кінця XVII в. (Ювіл. Збірник М. Грушевського, 1928, II, сс. 26–33).
136. До початків нового українського письменства (Науковий Збірник, 1928, сс. 100–7).

137. З романтичних епізодів П. Куліша (Діло, 1928, чч. 277–86).
138. З років заслання П.Єфименка... (За сто літ, II, сс. 110–21).
139. Автобіографічні знахідки до характеристики В. С. Александрова (Україна, 1928, IV, сс. 80–93).
140. З письменської спадщини Василя Мови (Лиманського). (За сто літ, III, сс. 17–45).
141. Листування Івана Франка і М. Драгоманова. К. 1928, сс. 508.
142. З діяльності Ів. Франка як етнографа (Первісне Громадянство, 1, сс. 145–53).
143. «На вершкун» Івана Франка (За сто літ, II, сс. 251–72).
144. Франкова стаття з 1905 р. в польсько-українській справі (Діло, 1928, чч. 254–6).
145. Іван Белей і Олександр Кониський. Л. 1928, сс. 45.
146. Іван Котляревський, його життя й творчість (Вступ до «Творів», сс. V–XXVIII).
147. До життя і діяльності М.Лисенка (Життя і Рев., 1928, V, сс. 133–45).
148. З 1848 р. (Жмуток настроїв і фактів із рукописного матеріалу). (Діло, 1928, ч. 84).
149. Ювілей Заведення ім. Осолінських (Діло, 1928, ч. 117).
150. До історії місії М. Драгоманова (Україна, 1929, I, сс. 48–72).
151. Спроба відбудови невикінченої повісті Франка «Не спитавши броду» (Черв. Шлях, 1929, I, сс. 5–33, II, сс. 5–22).
152. Цікава пам'ятка укр. пісенності XVII в. (Україна, 1929, II, сс. 3–37).
153. Громадський Друг (1878–1929). (Черв. Шлях, 1929, IV, сс. 128–55).
154. Из співаника Домініка Рудницького (Зап. НТШ, 150, сс. 243–52).
155. Апологія кирилиці Дениса Зубрицького (Записки НТШ, 150, сс. 21–42).
156. Ол. Кониський і перші томи «Записок» (Записки НТШ, 150, сс. 339–90).
157. Любовна пісня про рижка й сироїжку в рукописі кінця XVII в. (Перв. Громадянство, 1929, I, 61–66).
158. Волинський співаник Степана Білецького (Матеріали до етнографії й антропології, XXI–XXII, сс. 241–53).
159. Виправа Запорожців на Перекоп у 1608 р. (Україна, 1929, V, сс. 18–21).
160. П'ять листів П. Куліша до Ол. Білобородова (Україна, 1929, VII, сс. 88–92).
161. До публіцистичної діяльності Ів. Франка в рр. 1879–1883 (За сто літ, IV, сс. 225–68).
162. Невикінчена повість Франка: Не спитавши броду (Діло, 1929, ч. 99).
163. З історії «Леля й Полеля» Івана Франка (Твори, XXX, сс. 5–13).
164. «Гутак». Недрукований початок повісті Франка (За сто літ, IV, 20–24).
165. Франкові «Три князі на один престіл» (Діло, 1929, ч. 182).
166. Щастя й горе Загоровських. Нарис із минулого Волині. Л. 1929, сс. 42.
167. Український правопис із словничком. Л. 1929, сс. 207.
168. Три статейки з полемічного письменства (Записки НТШ, 99, сс. 1–50).
169. Шевченків Алкид і його мати (Шевченко, II, X, 1930, сс. 49–69).
170. Шевченко в німецьких перекладах Франка (Шевченко, II, сс. 205–20).
171. Шевченко і Галичина (Україна, 1930, II, сс. 66–72).
172. З приводу двадцятиліття «Кобзаря» в редакції В. Доманицького (Його листування з Ів. Франком). (За сто літ, V, сс. 272–304).
173. Гервінусів Шекспір в очах П. Куліша (Збірник заходознавства, II, сс. 163–176).

174. Примітки Ів. Нечуя-Левицького до перекладу «Малороссии» Прижова (Літературний Архів, 1930, I–II, сс. 138–43).
175. Драгоманов у відновленій «Правді» («За сто літ, VI, сс. 229–48).
176. Листочок на могилу автора «Скиту Манявського» (Діло, 1930, ч. 9).
177. Стосунки М. Кропивницького з галицькими українцями (Річник УТМ, 1, сс. 138–51).
178. Недокінчена друком праця Івана Франка з історії Українського театру (Річник УТМ, 1, сс. 41–75).
179. Українські пісні й польські вірші з «Літописця» Ерліча (Зап. НТШ, 151, сс. 195–205).
180. До зносин Ів. Левицького з галичанами (Літ. Архів, 1931, I–II, сс. 142–53).
181. З першого заарештування Івана Франка (Нові Шляхи, 1931, I, сс. 53–58, II, сс. 176–182).
182. До справи архіву Мазепи (Записки НТШ, 152, сс. 149–150).
183. Перерібка Антона Герцига з Вольтера (Життя і Знання, 1932, сс. 407–8).
184. Пилип Орлик у пісні про Ведмедівку (Записки НТШ, 152, сс. 153–62).
185. Українська сатира на царицю Анну з 1735 р. (Записки НТШ, 152, сс. 152–3).
186. 1837 чи 1834? (Основна дата нового письменства в Галичині). (Життя і Знання, 1933, сс. 248–9).
187. З організації й самооборони львівських українців у минулому (Ювілейний Збірник «Зоря», Л. 1934, сс. 5–23).
188. Чернець Климентій про вагу ремесел у старій Україні (Ювіл. Збірник, сс. 28–42).
189. Життя в Україні в другій, половині 18-го ст. (Назустріч, 1934, ч. 13).
190. Чоловий автор із «Сина Русі» (Діло, 1934, чч. 53–54).
191. Як винародовлювались українці за Австрії до 1848 р. (Діло, 1934, чч. 12–15, 17–18).
192. Століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (Діло, 1934, чч. 114–5).
193. Перший вірш на честь кириломефодіївців і його автор (Діло, 1934, чч. 68–73).
194. Перший відгомін справи кириломефодіївців у польській пресі (Діло, 1934, чч. 311, 314–6, 319).
195. Матірне серце в «Неофітах» (Назустріч, 1934, ч. 6).
196. Брошура василіанського достойника з 1863 р. (Діло, 1934, чч. 101–103, 106–7).
197. Перша вистава українського театру в Галичині (Діло, 1934, ч. 91).
198. До генези й розуміння Франкової поеми «Похорон» (Діло, 1934, ч. 138, 140–3, 146–7).
199. Перший історик церкви з вихованців львівської духовної семінарії (Богословія, 1934, IV, сс. 237–45, 1935, I, сс. 36–46, II–III, сс. 124–33, IV, 222–30).
200. З української лірики XVII в. (Зап. НТШ, 153, сс. 175–84).
201. Два «старосвітські отче наші» з часу Шашкевича (Зап. НТШ, 153, сс. 184–5).
202. Хто ж автор т. зв. Літопису Самовидця? (Зап. НТШ, 153, сс. 1–81).
203. Зловісний великдень і віковичний його відгомін (Діло, 1935, ч. 115).
204. Хто перший: Василь Гоголь, чи Котляревський? («Назустріч, 1935, ч. 22).

205. Богдан Залеський про Миколу Гоголя (Діло, 1935, ч. 115).
206. До українського перекладу думок Богдана Залеського (Назустріч, 1935, ч. 15).
207. Невже невідомий поет з-перед Шашкевича? (Діло, 1935, ч. 145).
208. Михайло Грабовський про два молодечі твори П. Куліша (Діло, 1935, чч. 175–7, 183).
209. Легенда про листування Шевченка з Б. Залеським. (Наз., 1935, ч. 13).
210. Двоголос киян і молодих галичан із 1862 р. (Новий Час, 1935, чч. 123–31).
211. Д-р П. Бернаговайч (Сторінка з наддніпрянсько-наддністрянських зносин у 1861–1865 рр. (Діло, 1935, чч. 201, 203–5, 207–10).
212. Франко про партії серед галицьких українців перед 50-ма роками (Діло, 1935, чч. 120–2, 124, 127–8, 131).
213. Чайковський і Франко (Новий Час, 1935, чч. 182–9, 191–2, 202–4).
214. До становища проф. Ягіча до української справи (Новий Час, 1935, чч. 137–8, 140–1).
215. Григорій Ількевич як збирач пісень.
216. Ще до діяльності М. Шашкевича як фольклориста.
217. Св. Ф. Кемпійський у перекладі Івана Вагилевича.
218. З романтичного періоду фольклорних зайнятть Як. Головацького.
219. Кральодворський рукопис в укр. письменств. (215–219: У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша, сс. 1–146).
220. До джерел укр. пісенного Збірника Жеготи Павлі.
221. Зміна поглядів Як. Головацького в його власному освітленні.
222. До характеристики М. Устияновича.
223. Розвідки Івана Вагилевича про укр. мову. (220–223: 215–219: У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга, сс. 147–324).
224. Записи пісень латинкою з першому збірнику Максимовича (Діло, 1936, ч. 8).
225. Чи дійсно «невирішена справа» (Діло, 1936, ч. 64).
226. Укр. революційна пісня 1848 р. (Діло, 1936, ч. 81).
227. Франко про Северина Гощинського (Новий Час, 1936, ч. 82).
228. Хто спричинив арештування Франка й товаришів 1877 р.? (Життя і Знання, 1936, сс. 134–6).
229. «Ляшка» М. Висоцького (Новий Час, 1936, ч. 5).
230. Століття «Читанки» М. Шашкевича (Шлях виховання й навчання, 1936, ч. 2).
231. Хто й чому започаткував азбучну справу в 1859 р. (Там само, ч. 1).
232. Школа Успенського Братства у Львові. Л. 1936, сс. 23.
233. Недрукована стаття Івана Франка (Назустріч, 1936, ч. 11).
234. Як дійшло до першого жіночого альманаха. Л. 1937. сс. 88.
235. Із страху перед життєвою незабезпеченістю. Коли розходились Іван Франко й Ольга Білинська (Назустріч, 1937, ч. II).
236. До історії видань Квітчиної «Марусі». Л. 1937. сс. 14.
237. До «Русалки Дністрової». Л. 1937, сс. 4.

238. Укр. пісні в польських виданнях XVII ст. Л. 1937, сс. 28.
239. Франко та його батько (Життя і Знання, 1937, ч. 5).
240. Жива думка Вол. Шашкевича (Ж. і Знання, 1937, ч. 7–8).
241. «Czysta ona jak kryształ, ciepła jak wieczor letni, niespodziewanie oryginalna» (Новий Час, 1937, чч. 98–100).
242. Іван Липа й Франко (Новий Час, 1937, ч. 113).
243. Укр. пісні польського священика (Назустріч, 1937, чч. 12–14).
244. Чії записи пісень у «Русалці Дністровій». Л. 1937, сс. 11.
245. Бендерська Комісія по смерті Мазепа (Мазепа, I, Варш. 1938, сс.106–33).
246. Автобіограф. документ Ів. Франка з 1892 р. (Літ. Наук. Додаток «Нового Часу», 1938, ч. 15).
247. Панько Куліш і Віктор Забіла (Літ. Наук. Дод. «Нов. Часу», 1938, ч.18).
248. З нерозгаданих загадок укр. письменства. Кирило Тополя. (Літ. Наук. Дод. «Нов. Часу» 1938, чч. 19–20).
249. Недокінчена Франкова трилогія (Літ. Наук. Дод. «Нов. Часу, 1938, ч. 21–23).
250. Ожешкова й Кониський (Літ. Н. Дод. «Нового Часу», 1938, ч. 31).
251. З листів Корнила Устияновича до Франка (Літ. Наук. Дод. «Нов. Часу», 1938, ч. 32).
252. Степан Смаль-Стоцький і Франко (Літ. Наук. Дод. «Нов. Часу», 1938, чч. 33–38).
253. З листових зв'язків Олександра Русова. Л. 1938. сс. 23.
254. До історії віденського «Вінка» (Укр. Книга, 1938, VI–VII, сс. 105–115).
255. Чистий зиск Оп. Осташевського з «Пів копи казок» (Там само, сс. 116–18).
256. З галицького руху перед 50-тма роками. Франко в «Правді» Свєнтоховського (Календар для всіх на 1939, сс. 118–26).
257. Ватрослав Ягіч про спір Пипіна з Огоновським. Л. 1939, сс. 8.
258. Колядки в записі Маркіяна Шашкевича (Літ. Наук. Дод. «Н. Часу» 1939 р.).
259. Автограф Шевченка в альбомі Марусі Селюцької (ЛНД «Нового Часу, 1939, ч. 11).
260. Участь Франка в літ. збірці «Веселка» (ЛНД «Нового Часу», 1939, ч. 21).
261. Псевдо-Кониський і Псевдо-Полетика. Оповідання прадіда. Л., 1933, сс. 15–24»).

Цей далеко неповний список наукових робіт, доданий до особової справи, наочно показує дивовижно різносторонні зацікавлення в галузях історії української літератури різних періодів її розвитку і спростовує твердження тодішніх учених про те, що М. Возняк є спеціалістом тільки в цій літературі. Це свідчення свого часу образили М. Возняка і стали причиною того, що він не продовжив працю над подальшою історією української літератури, яка охоплювала б період від Котляревського до першої половини XX століття. Чогось у наукових колах саме тоді, коли М. Возняк мав намір взятися за продовження, утвердилася думка, що він не настільки компетентний у цій галузі як, наприклад, Василь Щурат. У результаті ображений М. Возняк не продовжив дослідження, а компетентніший В. Щурат і не думав братися за цю працю.

Ще перед заповненням університетського листка обліку кадрів 15 червня 1945 року М. Возняк подав у відділ кадрів свою «Автобіографію», написану від третьої особи і надруковану на машинці [1, арк. 9], такого змісту:

«Возняк Михайло Степанович народився у Вільках Мазовецьких, Руськоравсь-

кого району Львівської області (колись повіт Рава-Руська в Галичині), дня 3 жовтня 1881 року як син малоземельних селян Степана і Еви з Матвієвих. Як пастух худоби й помічник при сільському господарстві не міг і думати про дальшу освіту поза місцевою шестирічною школою в рідному селі. Випадково в селі з'явивсь один інтелігент, що звернув увагу на зацікавлення сільського хлопчини й радив послати його до середньої школи. А що до вступу до гімназії потрібно було знання початків німецької мови, яких не давала сільська школа. Треба було змарнувати два роки в Раві Руській, щоб отримати вступ до гімназії з українською мовою навчання у Львові. Її скінчив власними силами, заробляючи на життя корепетиціями й отримавши стипендію у вищих класах гімназії. Склавши 1904 р. іспит зрілості як відмінник, яким був упродовж усіх класів гімназії, записався на філософський факультет львівського університету. Скінчивши його в 1908 році, перейшов на учительську посаду в тій самій гімназії, де вчився. Воєнні події загнали його 1914 р. до Відня, звідки вернувся влітку 1918 р. до Львова, де проживав до теперішнього часу. По розпаді Австрії не склав присяги націоналістичній Польщі. Будучи увесь час упродовж її існування безробітним, зайнявся виключно науковою працею і досяг признання за неї, коли 29 червня 1929 р. вибрали його дійсним членом Академії Наук УРСР. Перед тим був дійсним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, вибраний 5 червня 1911 року. Роботу отримав щойно з приходом Радянської влади слідом за доблесною Червоною Армією, що звершила соціальне й національне визволення західноукраїнських і західнобілоруських земель, покликаний 19 жовтня 1939 р. на професора історії української літератури в Львівському Державному університеті ім. Ів. Франка. За Радянської влади керував кафедрою української літератури в Університеті та львівським відділенням інституту української літератури ім. Т. Гр. Шевченка Академії Наук УРСР. Тоді ж був обраний депутатом до Верховної Ради УРСР. Роки панування гітлерівських бандитів викреслили даний час із його наукового доріжку. Очевидно, за час окупації не займав жодної посади, глибоко вірячи увесь час у поворот Червоної Армії й Радянської Влади. Діждався 27 липня 1944 р. радісної хвилини звільнення Львова, що залишила йому дальшу наукову працю. Львів. Дня 15.VI.1945».

До особової справи Михайло Возняк додав нотаріально завірений диплом дійсного члена АН УРСР, на обкладинці якого був напис «Всеукраїнська Академія Наук». Текст був всередині посвідчення: «Всеукраїнська Академія наук обрала на свого дійсного члена Михайла Возняка. Обрання відбулося на засіданні Ради Академії 29 червня 1929 року, скликаному згідно з постановою Ради Народних Комісарів УРСР з 16 квітня 1929 року. Президент АН УРСР Д. Заболотний. Неодмінний секретар І. О. Корчак-Чепурковський. У Києві, року 1929 липня 19-го». Нотаріально завірена копія була зроблена 22 березня 1948 року за реєстром № 2740/11 [1, арк. 26].

5 грудня 1945 року Михайло Степанович Возняк приніс у відділ кадрів Львівського університету так звану «Паспортную справку» про те, що в нього є паспорт серії 111-ЖП № 683539, виданий 4 відділом міліції м. Львова, та що він прописаний за адресою вул. Цюлковського, 14, кв. 7. У довідці вказувалось, що М. С. Возняк «українець» і «не воєннообязан», прописаний за вказаною адресою 5 грудня 1945 року [1, арк. 38].

Наказом ректора Львівського державного університету проф. Білякевича за № 227 від 11 лютого 1946 року «за високоякісну роботу й кращі досягнення «М. С. Возняк був премійований грошовою премією «в сумі» 1500 крб. Це преміювання було здійснене «на основі наказу заступника НКП УРСР т. Філіпова» від 26 грудня 1945 року за № 5112 [1, арк. 28].

Цього року М. С. Возняку згідно з наказом ректора І. Білякевича № 75 від 1 травня 1946 року оголошено подяку «за кращі результати в науковій праці та підвищення якості навчання» [1, арк. 29].

Наказ № 236/п від 8 червня 1946 року Міністерства вищої освіти СРСР за підписом заступника Міністра вищої освіти СРСР тов. Синецького ставив до відома «отдел кадров, сектор учета Львовского Госуниверситета» про те, щоб «утвердить действительного члена Академии Наук УССР Возняка Михаила Степановича заведующим кафедрой украинской литературы Львовского государственного университета» [1, арк. 26].

Серед документів того часу збереглася й доповідна записка ректорів університету Олексія Никифоровича Мороза такого змісту: «В зв'язку з неповерненням з командіровки до Києва голови держ. Комісії філологічного факультету акад. Возняка доручити головування в державній комісії проф. Волкову». Доповідна від 30 листопада 1946 року [1, арк. 30].

Опісля ця доповідна О. Мороза буде фігурувати у справі М. Возняка, як такого, хто недбало ставиться до своїх обов'язків.

На доповідну О. Мороза був наказ ректора № 236 від 3 грудня 1946 року: «У зв'язку з перебуванням у командіровці до м. Києва Голови Державної Комісії філологічного факультету акад. Возняка доручити головування в державній комісії проф. Волкову Р. М.». Наказ підписаний ректором І. Білякевичем на основі розпорядження проректора з навчальної частини проф. Леутського [1, арк. 31].

У 1948 році ректором університету був призначений відомий учений-механік професор Г. М. Савін.

Діловодство в університеті переводилося на *общепонятный язык*. Як і всі інші працівники університету М. Возняк заповнив «Особистий листок по обліку кадрів» [1, арк. 10–11] російською мовою і написав тою ж мовою автобіографію [1, арк. 12]. Такий листок *учета кадров та автобиографию* М. Возняк заповнив і написав 20 червня 1948 р.:

«Личный листок по учету кадров

1. Фамилия *Возняк имя Михаил отчество Степанович*

2. Пол *м.*

3. Год и м-ц. рожд. *1881, октябрь*

4. Место рожд.:

а) по существовавшему в то время адм. делению *Вольки Мазовецкие, уезду Рава Русская. Галиция*

б) по существующему в настоящее время адм. делению *с. Волиця, Рава-Русского района, Львов. обл.*

5. Национальность *украинец;*

6. Соц. происхождение:

- а) бывшее сословие (звание) родителей *крестьяне*
б) основное занятие родителей до Октябрьской революции --- после Октябрьской революции --- ;
7. Основная профессия (занятие) *научный сотрудник*;
8. Соц. положение *служащий*
9. Партийность *ВКП (б)*
10. Какой организацией принят в члены ВКП (б) *Парторганизация Львов. универс.*
11. Партстаж *XI 1945* № партбилета --- или к/карточки ---;
12. Стаж пребывания в ВЛКСМ с --- по ---;
13. Состоял ли в других партиях (каких с какого и по какое время) *не состоял*;
14. Состоял ли ранее в ВКП (б) *нет* с какого времени --- и причины исключения или выбытия ---;
15. Были ли колебания в проведении линии партии и участвовал ли в оппозициях (каких и время) *колебаний не было, в оппозициях не участвовал*;
16. Членом какого профсоюза состоит и с какого года *профс. унив. Львов.*;
17. Образование *университет*; Название учебного заведения (вуза, втуза, техникума, комвуза, школы и проч.) и местонахождение *Львовский университет*, Название факультета или отделения *философский*, Дата поступления *1904*, Дата окончания или ухода *1908*, Окончил или нет *да*, Какую (узкую) специальность получил в результате окончания высшего или среднего учебного заведения *украинская литература*;
18. Ученая степень (звание) *действительный член АН УССР*;
19. Имеет ли научные труды и изобретения (перечень научных трудов и изобретений с указанием, по каким вопросам и где опубликованы, необходимо дать в приложении).
21. Выполняемая работа с начала трудовой деятельности (включая военную службу)

Дата, м-ц и год		Должность с указанием учреждения, организации, предприятия, а также министерства (ведомства), в систему которых они входят	Местонахождение организации
вступления	ухода		
<i>VIII</i>	<i>VIII</i>		
<i>1908</i>	<i>1914</i>	<i>учитель гимназии</i>	<i>Львов</i>
<i>XII</i>	<i>XII</i>		
<i>1914</i>	<i>1918</i>	<i>учитель гимназии</i>	<i>Вена</i>
<i>VIII</i>	<i>IX</i>		
<i>1918</i>	<i>1939</i>	<i>самостоятельная научная работа</i>	
<i>X</i>	<i>VI</i>		
<i>1939</i>	<i>1941</i>	<i>профессор ЛГУ</i>	<i>Львов</i>
<i>VI</i>	<i>VII</i>		
<i>1941</i>	<i>1944</i>	<i>самостоятельная научная работа</i>	
<i>VIII</i>			
<i>1944</i>		<i>профессор ЛГУ</i>	<i>Львов</i>

22. Участие в центральных республиканских, краевых, областных, окружных, городских районных выборных органах

Местонахождение выборного органа	Название выборного органа	В качестве кого выбран	Число м-ц и год	
			избрания	выбытия
<i>Киев</i>	<i>Верховный Совет</i>	<i>1940 депутат</i>		

24. Знание иностранных языков и языков народностей СССР

	Название языков, которыми владеет читает, пишет, говорит	
	слабо	хорошо
иностраных	<i>французский</i>	<i>немецкий, латинский, греческий, польский</i>
народностей СССР		<i>украинский, русский</i>

25. Участвовал ли в революционном движении и подвергался ли репрессиям за революционную деятельность до Октябрьской революции (за что, когда, кем) *не участвовал;*

26. Участвовал ли в партизанском движении и подпольной работе (как вступил, где, когда и выполняемая работа) *не участвовал;*

27. Военная служба: в старой армии с --- по --- последний высший чин ---, Красной гвардии с --- по --- в каких должностях *не служил;*

28. Стаж службы в Советской Армии --- последняя высшая должность ---;

29. Участвовал ли в боях во время гражданской или Отечественной войны (где, когда и в качестве кого) ---;

30. Был ли в плену (где, когда, при каких обстоятельствах попал, как и когда освобожден из плена) *не был;*

31. Служил ли в войсках и учреждениях белых правительств *нет* (если служил, то указать с и по какое время, где и в каких должностях) ---;

32. Отношение к воинской обязанности: категория учета --- состав --- воинское звание --- специальность № --- приписан ли к военной части --- стола по месту жительства военнообязанного --- наименование райвоенкомата по месту жительства военнообязанного --- предоставлена ли отсрочка от призыва в армию на военное время ---. Состоит ли на специальном учете;

33. Состояние здоровья (имеет ли ранения, контузии, какие и когда) ---;

34. Какие награды и поощрения имеет после Октябрьской революции ---;

35. Привлекался ли к судебной ответственности (кем, когда, за что) *не привлекался;*

36. Имеет ли партвызыскания *нет;*

37. Семейное положение в момент заполнения личного листка ---;

38. Домашний адрес: *Львов, Циолковского, дом 14, кв. 7 «20» июня 1948 г.»*

«Автобіографія

Возняк Михайл Степанович

Автобіографія складається произвольної форми, власноручно, без поправок і виправлень, з обов'язковим освітленням в поведувальній формі питань, пов'язаних з трудовою, партійною і громадською діяльністю, а також всіх інших значущих моментів з життя того, хто складає автобіографію, і його родичів.

Возняк Михайл Степанович народився в с. Волиця Рава-русского району, Львівської області, третього жовтня 1881 року в родині малоземельних крістьян Степана і Єви уроженки Матвеевої. Будучи пастухом скоти і помічником в сільському господарстві, не міг і думати про подальше освітлення поза шестилітньої школи в рідній селі. Один інтелектуал звернув увагу на зацікавленість крістьянського хлопчика і радив віддати його в середню школу. Але оскільки для вступу в гімназію необхідно було знання початку німецької мови, чого не давала сільська школа, довелося витратити подальші два роки в Рава-русской даби отримати можливість вступити в гімназію з українською мовою навчання в Львові.

Він закінчив власними силами, заробляючи на життя репетиторством і отримуючи в старших класах стипендію. Пройшовши іспит зрілості як отличник, яким був протягом усього періоду навчання в гімназії, вступив на філософський факультет Львівського університету. Закінчив його в 1908 році, перейшов на посаду вчителя в тій же гімназії, де навчався. Військові події змусили восени 1914 г. переїхати в Вену, звідки літом 1918 року повернувся до Львова, де проживає до теперішнього часу. Після розпаду Австро-Угорщини не присягнув націоналістичній Польщі і все час її існування був безробітним. Займався виключно науковою роботою і дочекався її визнання, коли 29 червня 1929 року був обраний дійсним членом Научного Товариства ім. Шевченка в Львові, обраний 5 червня 1911 року. Роботу отримав лише з приходом Радянської влади після розгрому Червоної Армії, завершившої соціальне і національне визволення західноукраїнських і західнобілоруських земель. 19-го жовтня 1939 року запрошений професором історії української літератури Львівського Державного Університету ім. Ів. Франка. При Радянській влади керував кафедрою української літератури в Університеті і Львівським відділом Інституту української літератури ім. Т. Гр. Шевченка Академії Наук УРСР. Тоді ж був обраний депутатом Верховного Радянського Союзу УРСР. В роки німецької окупації не займав жодної посади. Глибоко вірячи все час в повернення Червоної Армії і Радянської влади, дочекався 27 червня 1944 року радісної миті визволення Львова, що зробило можливим подальший науковий труд.

З жовтня 1945 року є кандидатом ВКП(б).

Михайл Степанович Возняк

Дійсний член АН УРСР».

Судячи по так званому «звіщенню» № 26, підписаному 18 листопада 1949 року начальником відділу кадрів Львівського університету тов. М. Біаном, складається

враження, що у цьому відділі кадрів жодних документів М. Возняка не було. «Завкафедрой украинской литературы профессору Возняк М. С., – писалось у повідомленні. – На основании распоряжения Ректора Львовского государственного университета Вам надлежит в *пятидневный* срок предоставить в Отдел Кадров для дополнения Вашего личного дела следующие документы: *копию аттестата о звании, заверенную нотариально, список научных трудов, 2 фотокарточки, справку с места жительства от домоуправа и копию диплома об окончании вуза, заверенную нотариально. Трудовую книжку*» [1, арк. 27].

Така поспішність була викликана тим, що при кінці жовтня в Львівський Університет за чийось досі невстановленим доносом на М. С. Возняка, який «незаконно займає місце завідуючого кафедрою української літератури, бо не має ні жодного вченого ступеню, ні вченого звання», приїхала так звана «Комісія Державного Контролю», аби перевірити одержане повідомлення. На думку цієї комісії, займати такий відповідальний пост він не може. Для цього потрібно мати і звання професора, і бути доктором наук. На початку 1950 року розпочалося суцільне непорозуміння з оплатою М.С.Возняку, який був академіком, але не мав ні вченого ступеня, ні звання професора, які встановлювалися «згідно з існуючими правилами».

Це для М. Возняка був удар ножем у спину. Справа в тім, що на початку нового 1950 року мав обговорюватися макет першого тому «Історії української літератури» й участь у ньому академіка М. Возняка була явно небажаною. Київські «творці» історії української літератури вже мали гіркий досвід співпраці з ученим, коли у 1941 році визріла ідея видати 25-томник творів І. Франка. Найбільшим авторитетом у цьому, безумовно мав бути М. Возняк, який, залишаючись офіційно безробітним, про що писав у своїх автобіографіях, в НТШ активно працював над рукописами І. Франка, які згідно із заповітом останнього стали власністю цієї інституції. У процесі роботи над ними учений реставрував чимало Франкових творів та вперше опублікував їх. Взагалі, працюючи над архівом І. Франка, М. Возняк опублікував 125 праць. Чимало творів вперше опублікувала і Марія Деркач, яка працювала разом із М. Возняком [6, с. 44–50]. У результаті конфлікту, який виник тоді між київською групою на чолі з академіком Олександром Білецьким, М. Возняк був усунутий від видання і в редакції не залишилося жодного франкознавця. Його місце займали такі знавці, як П. Козланюк, В. Корнійчук, Д. Копиця, М. Омеляновський та сам О. Білецький. Останній, який очолював на той час Інститут літератури, аби дошкулити М. Возняку домігся, аби архів та бібліотеку І. Франка, яка за заповітом письменника мала залишатись у Львові, перевезти до Києва [10, с. 94]. Теперішня історія української літератури мала бути основою для вивчення та трактування української літератури в дусі марксизму-ленінізму для всіх, хто вивчає ту історію, тобто своєрідним, як сказав би І. Франко, «катехизмом літератури». Чого можна було сподіватися від академіка М. Возняка? У Києві його знали по тритомній історії української літератури, яка була забороненою. При обшуках книгу вилучали і в кращому випадку відправляли у спецховища, а в гіршому просто знищували. У Києві пам'ятали, як позиціонував себе М. Возняк, коли йшлося про 25-томне видання творів Івана Франка.

У випадку з «Історією української літератури» вирішено було зробити так, щоб з огляду на «об'єктивні причини» у її виданні М. Возняк не зміг взяти участі. Для цього і було затіяно перевірку, метою і завданням якої було з'ясувати чи відповідає займаній посаді академік М. Возняк чи ні.

Все-таки, заради справедливості, Управління у справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР 26 травня 1950 року на ім'я ректора Львівського державного університету ім. Івана Франка професора Г. М. Савіна за підписом начальника управління у справах вищої школи при Раді Міністрів тов. Б. Ковалю скерувало повідомлення такого змісту: «Управління у справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР повідомляє Вас, що Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка А. Н. УРСР 5–6 червня цього року в м. Києві проведе Республіканську нараду для обговорення макету першого тому “Історії української літератури”».

На цю нараду викликаються завідуючі кафедр української літератури університетів та педагогічних вузів України, які повинні виступити зі своїми критичними зауваженнями пор курсу “Історії української літератури”. В зв'язку з цим Вам необхідно командирувати на 5–6 червня ц. р. для участі в роботі наради завідуючого кафедрою української літератури» [1, арк. 33].

На цей документ ректор Г. М. Савін 29 травня 1950 року поставив резолюцію: «Командирувати акад. Возняка». Однак замість М. Возняка поїхав доц. Лесик В. В. Пояснення було просте і, на думку «начальства», логічне: М. Возняк від 1947 року не читав жодного курсу лекцій на факультеті, а лишень керував кафедрою та аспірантами. Як пояснювали, не мав до цього М. Возняк дару, окрім того, мав суттєві недоліки з вимовою окремих букв, ходив, як підсміювався М. Рудницький, вже у надто поношеному пролетарському одязі.

У зв'язку з перевіркою, розпочатою з ініціативи декана О. Н. Мороза, ректор університету Г. М. Савін звернувся 25 лютого 1950 року з листом до Головного управління університетів Міністерства вищої освіти (лист мав реєстраційний номер 969) з проханням роз'яснити ситуацію, яку заробітну платню платити М. Возняку, який є академіком, але не має ні вченого звання, ні ступеня, а завідує кафедрою. Відповідь з Москви не надходила, а тому, Григорій Савін, ректор університету, 5 травня 1950 року знову звернувся листом № 685 за роз'ясненням у Головне управління університетами Міністерства вищої освіти СРСР. Відповідь прийшла вже 12 травня. «Ректору Львовского государственного университета проф. Савину Г. Н. = На Ваш № 685 = Главное управление университетов разъясняет, что если заведующий кафедрой украинской литературы т. Возняк имеет ученое звание профессора, то по существу ему следует выплачивать 4500 рублей. Если же он не имеет ученого звання – он должен получать зарплату по ставке старшего преподавателя. = Зам. начальника Главного управления университетов Двухшерстов = Начальник планово-финансового отдела Шилов» [1, арк. 42]. У Львівському університеті з цього документа зробили декілька завірених копій, які розсилали у різні інстанції для остаточного з'ясування цього непростого питання, яке зводилося до простого, чи академік має отримати ставку старшого викладача, чи ні [1, 84].

Бюрократія є бюрократією. Нарешті прийшла відповідь у Львівський університет на попередній запит щодо оплати праці М. Возняка. Надійшла вона аж 6 червня 1950 року за підписом заступника Головного управління університетів Лисенка та головного бухгалтера того ж управління Симонова такого змісту: «Главное управление университетов не может удовлетворить Вашу просьбу об установлении должностного оклада по ставке профессора – действительному члену Академии наук УССР Возняку М. С., не имеющему по вашему сообщению ни ученого звания, ни ученой степени доктора.

Ненормальное положение с оплатой труда тов. Возняка М. С. объясняется халатностью отдела кадров университета, не представившего в установленном порядке в ВАК документов на т. Возняка.

Это упущение Вам необходимо исправить в срочном порядке» [1, арк. 45].

Документ був також скопійований, його також використали для розсилання у різні інстанції, де мала вирішуватися справа з оплатою М. Возняка.

27 червня 1950 року на стіл ректора надійшла доповідна записка від декана філологічного факультету доц. О. Н. Мороза такого змісту: «Як відомо в роботах завідуючого кафедрою української літератури Дійсного члена Академії Наук УРСР М. С. Возняка проводились буржуазно-націоналістичні погляди, явища історії української літератури висвітлювались з націоналістичних позицій. Це стосується також і останніх робіт М. С. Возняка “Титан праці”, “Г. Квітка-Основ’яненко” і інші.

Незважаючи на поради та зауваження М. Возняк не виявив бажання критично поставитись до своїх робіт, не захотів виступити з критикою своїх помилок, що мали місце в його “Історії української літератури”, яку й досі використовують рештки буржуазно-націоналістичних банд.

Не раз на засіданнях і зборах в університеті громадськість міста Львова вимагала від М. С. Возняка виступити з критикою помилок, якщо він справді не поділяє буржуазно-націоналістичних поглядів і засуджує їх.

Цього неодноразово вимагали від М. С. Возняка члени кафедри української літератури ЛДУ. Проте тоді і протягом року, коли діяльність М. Возняка була справедливо піддана критиці з боку керівників партії і уряду та всієї громадськості М. Возняк не виступив самокритичним переглядом своїх позицій. Особливо неприпустима була поведінка М. Возняка в час критики Інституту літератури ім. Т. Гр. Шевченка АН УРСР у Львові, де він протиставив себе Інституту літератури, ігноруючи державною установою.

Як завідуючий кафедрою і керівник аспірантури, М. С. Возняк не забезпечує повністю покладених на нього обов’язків. Про те, що М. С. Возняк не керує аспірантами заявляють самі аспіранти навіть на засіданні кафедри (тов. Кутковець).

Щодо організації учбового процесу, боротьби за високий ідейно-теоретичний рівень викладання М. Возняк недостатньо забезпечує роботу як зав. кафедрою. Крім того, М. Возняк недостатньо приділяє уваги організаційно-керівній роботі кафедри.

Виходячи з вищезазначеного, деканат філфаку просить вирішити питання про можливість дальшого перебування М. С. Возняка на посаді завідуючого кафедрою.

На зав. кафедри української літератури деканат рекомендує призначити доцента, кандидата філологічних наук В. В. Лесика» [1, арк. 35].

Під цією доповідною запискою дата – 27.VI.1950 року і підпис декана філологічного факультету О. Н. Мороза (Мороз Олексій Никифорович (1908–1984) – український літературознавець, кандидат філологічних наук. Викладав у Київському педагогічному інституті, а з 1945 року у Львівському університеті. В 1949–1955 та 1958–1964 роках – декан філологічного факультету. Написав низку статей, бібліографічних матеріалів про І. Франка. З 1960 року видав декілька покажчиків франкознавчої літератури різної тематики за різні періоди, зокрема у 1966 році видав «Бібліографію творів Івана Франка за 1874–1964 рр.»).

Про критику партією і урядом, а також громадськістю, про яку йдеться у цій службовій записці, доволі чітко розповів Михайло Нечиталюк у своїй монографії «Честь праці». Академік Михайло Возняк у спогадах та публікаціях (Львів, 2000. – 424 сторінок), а також Іван Денисюк у згаданих спогадах «Академік з легенди».

Аби заява не була голослівною, декан філологічного факультету виписав на зворотній стороні своєї доповідної записки, які саме націоналістичні погляди має академік М. С. Возняк. На ці звинувачення М. Возняк відповів заявою, датованою 14 червня 1950 року [1, арк. 36 а] і скерованою на ім'я ректора, де, зокрема, заперечував, що «не определял язык как надстройку, а как орудие производства в общественной жизни» та строго притримувався вчення Маркса–Енгельса.

Михайло Возняк розумів, що діється, а тому звернувся до Ради Львівського державного університету імені І. Франка зі заявою: «Я, дійсний член АН УРСР з 29 червня 1929 року, завідуючий кафедрою української літератури Львівського Державного Університету ім. Ів. Франка з 1940 року. Прошу підняти клопотання перед Міністерством Вищої Освіти про присвоєння мені звання професора. Львів, 29 червня 1950 р. М. С. Возняк, завкафедрою Української літератури ЛДУ» [1, арк. 36].

На заяві М. Возняка 5 липня 1950 року ректор поставив резолюцію: «На общих основаниях». Хвилювання, які були спричинені перевіркою, призвели до того, що М. Возняк захворів. Він написав заяву і згідно із наказом ректора № 336 від 30 червня 1950 року йому була надана відпустка на 48 робочих днів з 4 липня до 28 серпня 1950 року [1, арк. 48].

30 червня 1950 року датується наказ ректора Г. Савіна за № 330 наступного змісту: «Возняку М. С., зав кафедри української літератури до подачі документів по наукове звання і ступінь, виплачувати зарплату за ставкою старшого викладача з 15.VI ц. р. оклад 1500 крб. на місяць (стаж викладацької роботи у вузах понад п'ять років). Підстава: роз'яснення головного управління університетів МВО НР У-40-01 від 12 травня 1950 р.» [1, арк. 43].

В особовій справі М. Возняка зберігся проект наказу, який з'явився після того, як 30 червня йому встановили оклад старшого викладача, такого змісту: «1. Дійсного члена АН УРСР Возняка М. С. з 1.VII 1950 р. звільнити з посади завідуючого кафедрою історії української літератури як такого, що не забезпечує керівництва кафедри відповідно до вимог університету.

2. Залишити Возняка М. С. на посаді ст. викладача кафедри як такого, що не має оформленого вченого звання і наукової ступені.

3. Призначити зав. кафедрою історії української літератури доцента Лесика Василя Васильовича з 1.VII.1950 р.» [1, арк. 37].

У зв'язку з цим М. Возняк 14 липня 1950 року написав заяву на ім'я ректора ЛДУ ім. І. Франка з проханням перенести йому відпустку, «визначену на літні місяці» на пізніше, не пояснюючи причини [1, арк. 49].

Згідно з наказом від 17 липня 1950 року прохання М. С. Возняка задовольнили.

Так ректор Львівського університету, дійсний член Академії Наук УРСР, опинився справді у складній ситуації. З одного боку, були результати перевірки Головного управління, роз'яснювальні листи стосовно оплати праці академіку М. Возняку, якого прирівняли до старшого викладача, а також доповідна колективу кафедри та декана О. Мороза про невідповідність М. Возняка займаній посаді.

Проте ректор мусив зважати як і на те, що М. Возняк все-таки академік, а його звільнення з посади завідувача кафедри могло мати погані наслідки в академічних колах, і на те, що М. Возняк був членом партії. З першим – було легше: був лист та роз'яснення з Міністерства освіти. Від партійного керівництва не було нічого... Тому не дивно, що він звертається листом «за указаними» до секретаря Львівського обкому партії тов. Гаркуші:

«1. На мое имя подал заявление действительный член Академии наук УССР М. С. Возняк о том, чтобы ему на Ученом совете университета возбудить ходатайство перед МВО СССР о присвоении ему ученой степени профессора (Копия заявления прилагается).

2. При этом сообщаю Вам, что декан филологического факультета тов. Мороз подал докладную записку от 27.VI.1950 г., в которой просит решить вопрос о возможности дальнейшего пребывания академика Возняка на должности заведующего кафедрой в связи с тем, что М. С. Возняк не обеспечивает руководство кафедрой (Копия докладной записки прилагается).

3. Главное Управление Университетов на мой запрос от 12.V.1950 г. сообщило, что т. Возняк М. С. как не имеющий ученого звания профессора должен получать зарплату по ставке старшего преподавателя (Копия этого распоряжения прилагается).

4. В личной беседе с Министром Высшего образования СССР тов. С. В. Кафтановым я просил дать распоряжение о том, чтобы т. Возняку М. С. до утверждения его в звании профессора, выплачивать 4.500 руб.

Министр СССР тов. Кафтанов С. В. на мою просьбу предложил мне, срочно, в установленном законом порядке, представить т. Возняка М. С. к ученому званию профессора и обещал со своей стороны ускорить рассмотрение этого вопроса Высшей Аттестационной комиссией.

Прошу Ваших указаний по поводу вышеизложенного.

Ректор Львовского Госуниверситета им. Ив. Франко действ. член АН УССР Г. Савин» [1, арк. 43].

До свого рапорту тов. Гаркуші ректор доклав усі необхідні документи, які підтверджують його слова, а доповідна записка була датована 30 червня 1950 року. Якою була «порада» секретаря обкому тов. Гаркуші, невідомо, бо її у справі М. Воз-

няка немає, але того ж дня, 30 червня 1950 року, академік Савін підписав наказ такого змісту: «Возняку М. С. – зав. кафедри української літератури до подачі документів виплачувати зарплату за ставкою ст. викладача з 15.VI ц. р. оклад 1500 крб. на місяць (стаж викладацької роботи у вузах понад п'ять років) [1, арк. 43].

Відтак у особовій справі М. Возняка перелічено одні за одними накази про встановлення йому заробітної платні. Зокрема, 20 вересня з канцелярії ректора Львівського університету виходить наказ № 480, в якому сказано: «На зміну наказу № 438 від 29.VIII.50 р. встановити дійсному члену АН УРСР Возняку М. С. оклад оклад 4 000 крб. в місяць з 1.IX.1950 р.». Як написано у виписці з цього наказу [1, арк. 46], цей наказ був виданий «згідно з розпорядження Головного Управління МВО, рішення Ученої Ради ЛДУ та резолюції ректора університету».

Однак виявилося, що заробітну плату М. С. Возняку встановили неправильно, а тому з'явився новий наказ «во изменение приказа № 438 от 27.VIII.1950 г.», відповідно до якого «профессору, заведующему кафедрой украинской литературы тов. Возняку установить оклад 4 500 руб. с 1.IX.1950 года». Зроблено це на основі «разъяснения Главного Управления, решения Ученого Совета ЛГУ и резолюции ректора Савина». Виявилося, що М. Возняку неправильно порахували стаж роботи [1, арк. 47], а для цього відділу кадрів Львівського університету довелося 20 вересня 1950 року звернутись у Державний архів Львівської області, і як результат М. Возняку замість 4 000 крб. на місяць встановили оклад 4 500 крб. Проте і це ще не кінець.

Наказом № 663 від 30 грудня 1950 року, підписаного ректором Савиним Г. М. відмінено наказ № 480 від 20.IX.1950 року і професорові Возняку М. С. встановили оклад в розмірі 5 500 крб. на місяць від 1.IX.1950 року [1, арк. 52] як професору та доктору наук.

На такий крок у встановленні місячної заробітної плати М. Возняку ректор університету Г. М. Савін пішов після чергової консультації з секретарем Львівського міському КП(б)У тов. Костенком. «Действительный член Академии Наук УССР тов. Возняк М. С. с 2.VIII.1944 г. по 1 сентября 1950 г. получал оклад 6000 руб. как завкафедрой, имеющий ученое звание профессора и ученую степень доктора наук, – писав ректор. – При проверке Комиссией Государственного контроля было установлено, что тов. Возняк не имеет ни степени, ни звания.

Главное Управление Университетов на наш запрос от 12.V.1950 г. сообщило, что тов. Возняк М. С., как не имеющий ученого звания профессора, должен получать зарплату по ставке старшего преподавателя (копия этого распоряжения прилагается). В виду этого тов. Возняк М. С. моим приказом по университету от 27.VIII.1950 года № 438 был переведен на должность ст. преподавателя.

Одновременно в личной беседе с Министром Высшего Образования тов. Кафтановым, я просил дать распоряжение о том, чтобы тов. Возняку М. С. до присвоения ему звания профессора, выплачивать ему 4.500 руб. в месяц. Тов. Кафтанов предложил мне, срочно в установленном Законом порядке, представить тов. Возняка М. С. к ученому званию профессора и обещал ускорить рассмотрение этого вопроса Аттестационной Комиссией.

4 сентября 1950 года тов. Возняк Ученым Советом Львовского Госуниверситета

был утвержден в ученое звание профессора и 17 сентября 1950 года его личное дело направлено в Высшую Аттестационную Комиссию.

С 1-го сентября 1950 г. по настоящее время Действительный член Академии Наук тов. Возняк является профессором кафедры украинской литературы и соответственно этой должности получает оклад 4 000 руб. в месяц.

Прошу Вашего указания по поводу вышеизложенного.

Ректор Львовского госуниверситета им. Ив. Франко

Действительный член АН УССР Г. Н. Савин» [1, арк. 54–55].

Гурій Миколайович Савін, під час ректорства якого відбувалися такі метаморфози з М. Возняком, народився 1907 року. У 1932 році закінчив Дніпропетровський університет і відтоді став у ньому викладати. Одночасно працював у Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті. У 1940 році був призначений директором інституту гірничої механіки АН УРСР. Відразу після закінчення війни був скерований до Львова, де з 1945 до 1948 року очолював одну з тутешніх ланок АН УРСР. У 1948 році був призначений ректором Львівського університету ім. Івана Франка. У 1952 році був звільнений з цієї посади, став працювати професором Київського університету. Тоді ж був віцеканцлером АН УРСР. Працював в Інституті механіки АН, спочатку завідувачем відділу математичної теорії пружності, а згодом і її директором. У 1945 році став членом-кореспондентом, а з 1948 року дійсним членом АН УРСР. У 1952 році отримав Сталінську премію. Помер 28 жовтня 1975 року в Києві.

Яка була відповідь-порада «на вышеизложенное» тов. Костенка ректору Г. М. Савіну, невідомо.

І хоча, як повідомляв ректор університету Г. М. Савін цьому ж секретареві Львівського міському партії тов. Костенкові, що міністр Вищої освіти СРСР тов. Кафтанов посприє, щоб ВАК СРСР – Вища атестаційна комісія, якнайшвидше присвоїла вчене звання М. С. Возняку, однак справа з цим присвоєнням рухалася повільно, що змусило його, ректора Львівського університету, звернутись у ВАК з офіційним запитом, на який 16 січня 1951 року отримав відповідь: «Ректору Львовского государственного университета им. И. Франко, действительному члену АН УССР т. Г. Н. Савину = Секретариат ВАК сообщает, что ходатайство совета Вашего университета об утверждении т. Возняка М. С. в ученое звание профессора находится на рассмотрении.

Окончательное решение Высшей аттестационной комиссии по этому вопросу будет Вам сообщено в конце января, начале февраля с. г. = Ученый секретарь Высшей аттестационной комиссии И. Горшков». Відповідь з Москви надійшла до Львова 24 січня 1950 року [1, арк. 56].

7 березня 1950 року Головне управління університетів при Міністерстві Вищої освіти СРСР скеровує листа ректорові Львівського університету Г. М. Савіну з підписами заступника начальника Головного управління університетів Д. Лисенка та начальника планово-фінансового відділу А. Шилова такого змісту: «На Ваше ходатайство об установлении оклада действительному члену АН УССР М. С. Возняку, Главное управление университетов разъясняет, что согласно Постановлению СНК СССР № 514 от 6 марта 1945 г. должностной оклад М. С. Возняк, как не утвержденному ВАК'ом в

званні професора и не имеющему ученой степени доктора наук, установлен как ст. преподавателю» [1, арк. 57].

Нарешті після довгого очікування з вирішенням питання про присвоєння наукового ступеня доктора філологічних наук М. С. Возняка 30 грудня 1950 року відбулося засідання Вченої Ради при уповноваженому Президії Академії наук УРСР Львівської філії АН УРСР на якому:

«Слухали: Про надання вченого ступеня доктора філологічних наук дійсному членові АН УРСР М. С. Возняку без захисту дисертації.

Ухвалили: Просити президію АН УРСР підняти клопотання перед Вищою атестаційною комісією при Міністерстві вищої освіти СРСР про надання вченого ступеня – доктора філологічних наук дійсному членові АН УРСР Возняку Михайлу Степановичу, без захисту дисертації».

Цей протокол підписав Уповноважений Президії АН УРСР, член-кореспондент АН УРСР Й. З. Штокало [1, арк. 64].

Нарешті через півроку після обіцянки міністра Освіти СРСР якнайскоріше розглянути питання про М. С. Возняка з Вищої атестаційної комісії СРСР на ім'я ректора Львівського університету Г. М. Савіна 14 березня 1951 року прийшло повідомлення за номером 1–52 такого змісту: «На Ваше отношение на имя Министра Высшего Образования СССР тов. Столетова В. Н. Секретариат Высшей аттестационной комиссии сообщает, что тов. Возняк М. С. 17.II с. г. утвержден Президиумом Высшей аттестационной комиссии в ученом звании профессора.

Выписка из протокола пленума Высшей аттестационной комиссии прилагается.

Ученый секретарь Высшей аттестационной комиссии Доктор-профессор Н. Горшков» [1, арк. 91].

До цього документа була долучена «Выписка из протокола № 3 от 17 февраля 1951 г.» з грифом Вищої атестаційної комісії такого змісту: «Слушали:

Параграф 14. Об утверждении Возняка Михаила Степановича в ученом звании профессора (Львовский Государственный университет имени И. Франко).

Постановили:

Утвердить Возняка Михаила Степановича в ученом звании профессора на кафедру украинской литературы.

Зам. председателя Высшей аттестационной комиссии – А. Самарин.

Ученый секретарь – И. Горшков [1, арк. 92].

19 березня 1951 року ректор університету Г. М. Савін дає розпорядження бухгалтерії «привести оплату М.С. Возняка в соответствие с утвержденны званием с 20.III.51 г.» [1, арк. 93], а 24 березня 1951 року рішення ВАК про присвоєння М. С. Возняку звання професора було озвучено як наказ ректора Г. М. Савіна під № 128: «Оголошую виписку з протоколу ВАК при МВО СРСР № 3 від 17.II.51 р.

Слухали:

п. 14. Про затвердження Возняка Михайла Степановича в ученому званні професора по кафедрі “Українська література”.

Підстава: Виписка з протоколу ВАК при МВО СРСР № 3 від 17.II.51 р.» [1, арк. 59].

Нарешті М. Возняк 17 лютого 1951 року був офіційно признаний професором.

Відтак надійшов наступний наказ ректора під № 134-А від 29 березня 1951 року: «В зв'язку з наказом № 102/УК від 12.ІІ.51 р. по Головному Управлінню університетів МВО СРСР про звільнення з 1/І-51 р. кандидата філологічних наук О. Н. Мороза від виконання обов'язків зав. кафедрою української літератури, прокласти виконання обов'язків зав. кафедрою української літератури на професора М. С. Возняка, встановивши йому оклад з 1.І.51 р. 4 500 крб. на місяць, як професора зав. кафедрою [1, арк. 58].

5 квітня 1951 року з Москви від Головного управління університетів при Міністерстві вищої освіти прийшов наказ № 236/УК, який підтверджував рішення ректора Львівського університету від 29 березня 1951 року: «Утвердить Возняка Михаила Степановича в должности заведующего кафедрой украинской литературы Львовского государственного университета им. И. Франко. Начальник Главного Управления Университетов профессор Фесенко» [1, арк. 89].

Ще приблизно через місяць ректор університету Гурій Миколайович Савін «на відзнаку свята Першого травня і наших трудових досягнень» своїм наказом¹ № 197 від 29 квітня 1951 року оголосив подяки працівникам університету. Ця подяка по філологічному факультету дісталася О. Н. Морозу за добру організацію роботи факультету, доценту І. І. Ковалику за успішну педагогічну і громадську роботу та академіку М. С. Возняка «за наукову діяльність та активну участь в громадському житті» [1, арк. 64].

Ще через місяць 23 червня 1951 року ректор університету Г. М. Савін підписав наказ № 324 про надання чергових відпусток за 1950/1951 учбовий рік «згідно поданих графіків». М. Возняк, якого у документі титулюють як завідуючого кафедри і академіка дістав відпустку на 48 робочих днів з 2 липня до 26 серпня 1951 року [1, арк. 61], проте 23 липня у зв'язку з рапортом проректора з навчальної частини доцента Брагінця наказом ректора Г. М. Савіна № 396 від 24 липня 1951 року його відкликали з відпустки, яку перенесли на 1952 рік через, як сказано в наказі, «видання 3-х збірників «Івана Франка»».

Очевидно, що в цей наказ закралася помилка, бо йшлося про третій з черги випуск збірника статей, який називався «Іван Франко. Статті і матеріали». Це було видання ЛДУ. Перший збірник вийшов 1948 року. До складу редакційної колегії входили професор В. І. Борковський, дійсний член АН УРСР М. С. Возняк, професор Р. М. Волков, доцент Воробйов (вчений секретар), доцент Є. В. Кротевич, професор І. С. Свенціцький. Друкувався збірник за розпорядження Ректора університету дійсного члена АН УРСР Г. М. Савіна. За участю М. Возняка було зроблено чотири видання. Останній, четвертий, вийшов 1955 року вже по його смерті. До складу редакційної колегії входили: Дійсний член АН УРСР М. С. Возняк (його прізвище у чорній траурній рамці), кандидат філологічних наук І. І. Дорошенко (відповідальний секретар), доцент І. І. Ковалик, доцент В. В. Лесик, доцент О. Н. Мороз (відповідальний редактор), доцент Ф. М. Неборячок, професор І. С. Свенціцький, доцент С. М. Шаховський. Друкувався цей збірник вже за розпорядженням нового ректора університету члена-кореспондента АН УРСР Є. К. Лазаренка.

Тільки 20 жовтня 1951 року ВАК СРСР присвоїв М. С. Возняку вчений ступінь док-

¹ Досі замість цього слова вживали лише слово *приказ*.

тора філологічних наук, про що свідчить виписка із протоколу № 17 від 20 жовтня 1951 року засідання Вищої атестаційної комісії при Міністерстві вищої освіти СРСР:

«Слушали:

Параграф 23. Об утверждении Возняка Михаила Степановича в ученой степени доктора филологических наук.

Заместитель председателя Высшей аттестационной комиссии А. Топчиев

Заместитель Ученого секретаря Высшей аттестационной комиссии Ю. Земскова»

[1, арк. 88].

23 листопада 1951 року був виданий наказ нового ректора Львівського університету Є. К. Лазаренка за № 701 такого змісту:

«Возняку М. С. – профессору, завідувачому кафедрою української літератури, в зв'язку з затвердженням його в ученому ступені доктора філологічних наук – встановити з 20 жовтня 1951 р. оклад 6 000 крб. на місяць (стаж педроботи в ВУЗах понад 10 років).

Підстава: виписка з протоколу засідання вищої атестаційної комісії за № 17 від 20 жовтня 1951 р. та резолюція ректора університету» [1, арк. 67].

Новий ректор після затвердження М. С. Возняка вченого звання доктора наук звернувся листом № 156/2266 до Головного управління університетів про виплату різниці в оплаті праці М. Возняка, викликаного таким зволіканням ВАК'у з присвоєнням звання. На що 16 грудня 1951 року дістав таку відповідь:

«Ректору Львовского госуниверситета тов. Лазаренко Е. К.

На № 156/2266

Главное управление университетов не может удовлетворить Вашу просьбу о выплате разницы в окладе с 1.1 по 20.X.51 г. тов. Возняку М. С., так как согласно существующего положения должностные оклады устанавливаются с момента утверждения в ученом звании и ученой степени ВАК'ом.

Зам. начальника Главного управления университетов Д. Лысенко.

Начальник Планово-финансового отдела А. Шилов» [1, арк. 68].

Наприкінці 1950 року зі складу філологічного факультету як окрема структурна одиниця виділяється факультет іноземної філології.

Навесні 1951 року з Києва до Львова прибув доктор економічних наук Олексій Олексійович Нестеренко, як представник ЦК КПУ(б) та Президії АН УРСР з метою організації Інституту суспільних наук як філії Академії наук УРСР у Львові на основі ліквідованих наукових організацій, зокрема Львівської філії Інституту літератури ім. Т. Шевченка, де завідувачем відділу працював М. Возняк, а також учені ліквідованого НТШ (тоді офіційно говорилося самоліквідованого), працівники якого влилися в нові наукові структури, які проіснували недовго і були також ліквідовані. О. О. Нестеренко й став першим директором цієї інституції, що дала як частина Львівського філіалу Академії наук на чолі з академіком Йосипом Захаровичем Штокалом. Новоствореному Інституту суспільних наук, який пізніше став Інститутом українознавства, потрібні були кадри, які переважно вже знайшли собі місце праці і не вельми поспішали покидати їх, маючи гіркий досвід ліквідацій та самоліквідацій подібних установ.

Ображений на ставлення до нього в університеті М. Возняк охоче прийняв

пропозицію працювати в новоствореній інституції, хоч не зайняв жодної керівної посади. Одночасно він за сумісництвом продовжував працювати в університеті на підставі постанови Президії Академії наук УРСР від 29 серпня 1952 року (протокол № 28 параграф 353) [1, арк. 69]. Зокрема в цьому документі вказувалося, що Президія Академії наук УРСР дозволяє працювати за сумісництвом у Львівському державному університеті в 1952/53 навчальному році на повну ставку працівникові Інституту суспільних наук, дійсному членові АН УРСР, доктору філологічних наук Михайлу Степановичу Возняку.

З того часу М. Возняк приходив до університету тільки на засідання кафедри. Основним місцем його роботи був кабінет на вулиці Радянській (зараз В. Винниченка) у колишньому приміщенні бібліотеки НТШ, в якій він знав кожну книжку.

Університет розширювався. Для підготовки працівників преси 1953 року у складі філологічного факультету було відкрито кафедру журналістики, а з наступного року організовано окремий факультет журналістики.

11 березня 1953 року декан філологічного факультету О. Н. Мороз доповідав ректорові університету, що «завкафедрою української літератури акад. Возняк М. С. з 9 березня 1953 року не виходить на роботу із-за хвороби» [1, арк. 71].

На основі рапорту декана О. Н. Мороза та резолюції проректора з навчальної частини доц. Зашкільняка ректор Є. К. Лазаренко видав наказ № 202 від 14 березня 1953 року про те, що «Возняк М. С. – професора, завкафедрою української літератури – рахувати хворим з 9 березня 1953 року» [1, арк. 72].

Михайло Возняк серйозно хворий. Допікає серцева аритмія. Він уникає лікарів. На них у нього нема часу. Є важливіші справи. До того ж задавлена пахова грижа. Про жодну операцію М. Возняк і чути не хоче... 5 березня під час хвороби пише заяву ректорові університету з проханням надати йому профспілкову відпустку з 6 березня 1953 року за 1952 рік [1, арк. 73].

Його прохання задоволене відповідним наказом ректора № 410 від 15 травня 1953 року на 48 робочих дні з 6 березня до 1 травня [1, арк. 74].

Наказом ректора № 344 від 25 квітня 1953 року «за досягнуті показники у виробництві і навчанні» М. С. Возняку оголошено подяку «з занесенням в особову справу за сумлінну педагогічну роботу» [1, арк. 75].

2 травня 1953 року М. Возняк відрепортував ректорові про те, що 1-го травня повернувся з відпустки і готовий приступити до виконання службових обов'язків. На рапорті М. Возняка декан факультету поклав коротку візу «Стверджую. 3.7.53 р.» [1, арк. 78].

Про повернення з профспілкової відпустки на основі рапорту М. Возняка та резолюції проректора з навчальної частини доц. Зашкільняка ректор університету видав наказ № 661 від 4 липня 1953 року про повернення 1 травня 1953 року акад. Возняка з профспілкової відпустки і початок виконання службових обов'язків з 1 травня 1953 року [1, арк. 79].

13 червня 1953 року вийшов наказ по міністерству культури СРСР за № 95-н за підписом заступника міністра культури СРСР такого змісту: «Во изменении приказа по Министерству культуры СССР от 12 мая 1953 г. утвердить председателем государ-

ственной комиссии по филологическому факультету Львовскому государственному университету им. Ив. Франко профессора Возняка Михаила Степановича, завкафедрой украинской литературы» [1, арк. 76].

Через десять днів цей наказ був продубльований наказом № 573 ректора Львівського університету ім. Івана Франка [1, арк. 77].

Ще перед тим М. С. Возняку була видана характеристика, яка збереглася у його особистій університетській справі.

«Характеристика

На заведуючого кафедрой украинской литературы Львовского госуниверситета им. Ив. Франко академика Возняка Михаила Степановича.

Возняк М. С., 1881 года рождения, уроженец Львовской области, украинец, член КПСС, действительный член АН УССР.

Академик Возняк М. С. работает во Львовском госуниверситете им. Ив. Франко с 1939 г. по настоящее время заведующем кафедрой украинской литературы.

Решением ВАК МВО от 17 марта 1951 г. тов. Возняку М. С. присвоено ученое звание профессора, а также ученая степень доктора филологических наук.

За время пребывания в университете академик Возняк М. С. проявил себя как высококвалифицированный специалист по истории украинской литературы, укрепил кафедру квалифицированными работниками. Много внимания уделяет организации учебного процесса и повышению подготовки членов кафедры и аспирантов.

Академик Возняк М. С. является крупным специалистом в области украинской литературы, в частности, в области изучения творческого наследия выдающегося писателя-революционера-демократа Ивана Франко. Имеет свыше 300 печатных работ.

Принимает участие в работе Совета факультета и общественной жизни университета.

Возглавляет группу преподавателей филологического факультета, ведущих изучение литературного наследия Ивана Франко.

Характеристика выдана на предмет утверждения председателем государственной экзаменационной комиссии».

Характеристику підписав ректор університету член-кореспондент АН УРСР Є. К. Лазаренко та секретар партбюро ЛДУ А. І. Цибко [1, арк. 84].

Президія Академії наук УРСР на своєму засіданні 21 серпня 1953 року протоколом № 31 пунктом четвертим 684-го параграфу постановила: «Зважаючи на клопотання дирекції вузів УРСР і на згоду науково-дослідних установ АН УРСР про дозвіл науковим співробітникам АН УРСР працювати за сумісництвом у вузах, Президія Академії наук УРСР постановляє:

Дозволити працювати за сумісництвом у Львівському державному університеті в 1953–1954 навчальному році співробітнику Інституту суспільних наук АН УРСР дійсному члену АН УРСР, доктору наук Возняку Михайлу Степановичу». Дозвіл підписали віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР М. П. Семененко та виконуючий обов'язки вченого секретаря Президії АН УРСР член-кореспондент АН УРСР А. Д. Коваленко [1, арк. 81].

27 квітня 1954 року М. Возняк востаннє за наказом ректора Є. К. Лазаренка № 244 отримав подяку «за високі показники виробничі і відмінні успіхи в навчанні» та «за успішну наукову роботу». Тоді ж аналогічною подякою за тим же наказом були відзначені професор І. С. Свенціцький «за активну участь в науковій роботі і рецензування кандидатських дисертацій» та старший лаборант кафедри української мови В. С. Черняк [1, арк. 83].

24 листопада 1954 року декан філологічного факультету доц. Мороз О. Н. написав на ім'я ректора останню доповідну записку, яка стосується М. С. Возняка: «Деканат філологічного факультету просить відрахувати з числа працівників факультету завідуючого кафедрою укр. літератури дійсного члена АН УРСР М. С. Возняка в зв'язку зі смертю» [1, арк. 85].

На доповідній наступного дня 25 листопада лягла й остання віза проректора з навчальної роботи А. С. Зашкільняка.

Сам наказ ректора звучав сухо і просто: «Возняка М. С. – зав. кафедрою української літератури, дійсного члена АН УРСР, відрахувати з числа професорсько-викладацького складу з 20.XI.54 р., в зв'язку зі смертю».

Підстава: рапорт декана філологічного факультету доц. Мороза та резолюція проректора по навчальній роботі доц. А. С. Зашкільняка». Наказ мав номер 782 і був датований 1 грудня 1954 року [1, арк. 86].

Михайло Возняк відійшов в інші світи в суботу 20 листопада 1954 року.

У день похорону, який відбувся 21 листопада з будинку Інституту суспільних наук по вул. Коперника, де тепер філія Галереї мистецтв ім. Б. Возницького, газета «Вільна Україна» надрукувала некролог:

«Радянська наука зазнала великої втрати. 20 листопада 1954 року після тяжкої тривалої хвороби, на сімдесят четвертому році життя, вмер видатний учений-літературознавець, дійсний член Академії наук УРСР, член КПРС Михайло Степанович Возняк. Виходець з бідняцької селянської сім'ї, М. С. Возняк все своє трудове життя віддав справі служіння інтересам свого народу. За панської Польщі М. С. Возняк не міг розгорнути плідної наукової діяльності. Він не мав доступу до вищих учбових закладів, терпів переслідування і знущання. Всі його думки були звернені на Схід, до Радянського Союзу. З 1925 року в радянських академічних виданнях він публікує свої наукові роботи. Радянський уряд гідно оцінив його заслуги: 29 червня 1929 року він був обраний дійсним членом Академії наук Української РСР. Возз'єднання українського народу в 1939 році в єдиній Українській Радянській Соціалістичній Республіці відкрило новий період у житті і науковій діяльності М. С. Возняка. З величезним піднесенням і радістю він включився в бурхливе громадсько-політичне життя західних областей, очоливши кафедру української літератури Львівського університету і ставши керівником літератури і франкознавства Львівського Філіалу Академії наук УРСР. З 1940 року він член Спілки радянських письменників України. Своєю енергією і прикладом М. С. Возняк запалював молодих спеціалістів на широке розгортання наукових досліджень».

За 50 років наукової діяльності М. С. Возняк вніс великий і цінний вклад в українське радянське літературознавство. Йому належить понад 400 наукових праць і

статей, присвячених різноманітним темам і проблемам історії української літератури. Особливо любовно і наполегливо працював М. С. Возняк над глибоким, всебічним вивченням життя і творчості революціонера-демократа Івана Франка. Найпліднішим у науковій діяльності М. С. Возняка був останній період його життя. З-під пера вченого вийшов ряд актуальних праць, що мають важливе політичне і наукове значення, як-от: “Іван Франко – популяризатор передової російської літератури”, “Іван Франко в боротьбі з Ватиканом як лютим ворогом слов’янських народів”, “Письменницька діяльність Івана Борецького на Волині і у Львові”. Під його керівництвом і з його участю вийшли три томи наукових збірників “Іван Франко”, два томи наукових записок Інституту суспільних наук АН УРСР. Незабаром виходять з друку два томи найважливіших наукових праць М. С. Возняка та капітальна монографія про життя і творчість Івана Франка.

Виховання молодих кадрів М. С. Возняк з гордістю називав своїм найпочеснішим громадським обов’язком. За післявоєнні роки він підготував через аспірантуру багато науковців.

М. С. Возняк завжди пов’язував свою титанічну наукову роботу з громадсько-політичною діяльністю. В 1940 році він був обраний депутатом Верховної Ради УРСР. Світла пам’ять про М. С. Возняка, талановитого і скромного трудівника радянської науки, надовго залишиться в наших серцях.

Президія Академії наук УРСР.

Президія Львівського Філіалу Академії наук УРСР.

Ректорат Львівського державного університету ім. Івана Франка.

Правління Львівського відділення Спілки радянських письменників України.

Від комісії по організації похорону М. С. Возняка».

Четвертий випуск збірника статей «Іван Франко» опублікував значно скромніший некролог, який також вартує уваги: «20 листопада 1954 року Львівський державний університет ім. Ів. Франка втратив одного з найстаріших своїх професорів, видатного вченого-літературознавця, дійсного члена Академії наук УРСР Михайла Степановича Возняка. Не стало невтомного трудівника радянської науки, наполегливого дослідника спадщини великого українського письменника революційного демократа Ів. Франка, яким був покійний академік М. С. Возняк.

Михайло Степанович Возняк народився в 1881 р. в бідній селянській родині в с. Волиця колишнього Рава-Руського повіту в Галичині. З великими труднощами, бідуючи і заробляючи приватними уроками, завдяки витривалості і завзяттю М. С. Возняк в 1908 році закінчив Львівський університет. Вірний син народу, він вирішив всі свої сили віддати справі дослідження літератури і мови свого народу, справі розвитку прогресивного, демократичного напрямку його культури.

Але ні за часів панування Австро-Угорської монархії на західноукраїнських землях, ні пізніше, за часів буржуазно-шляхетської Польщі, учений з народу не мав наукової посади, перед ним були закриті двері вищих учбових закладів та наукових установ. М. С. Возняк, проте, не покидав наукової роботи, вірячи в те, що його праця буде потрібна і корисна для народу, що вона здобуде визнання на Радянській Україні. Починаючи з 1925 року, його наукові роботи систематично друкуються в радянських

журналах і наукових збірниках. До цінних розвідок М. С. Возняка цього періоду належить, зокрема, значна праця “До соціалістичного світогляду Івана Франка” (1926 р.). Радянська громадськість високо оцінила наукову діяльність М. С. Возняка, і в 1929 році він був обраний дійсним членом Академії наук УРСР.

Новий період в житті й науковій діяльності М. С. Возняка розпочався з вересня 1939 р., коли Західна Україна волею трудового народу возз’єдналася з Радянською Україною і ввійшла до складу великої соціалістичної держави – Радянського Союзу. Тільки тоді академік М. С. Возняк здобув можливість, передавати свої знання дітям трудящих, ставши завідуючим кафедрою української літератури Львівського державного університету ім. Ів. Франка і завідуючим відділом літератури Львівського філіалу Академії наук.

Найцінніша частина спадщини М. С. Возняка – це його дослідження творчості Івана Франка. Особливо продуктивно М. С. Возняк працював останні 10 років свого життя, після визволення Львова від німецько-фашистських загарбників (1944–1954 рр.). В ці роки за його участю були видані три збірники матеріалів «Іван Франко». Крім того, М. С. Возняк написав і опублікував окремими виданнями ще дві політично гострі й актуальні наукові роботи: “Іван Франко – популяризатор передової російської літератури” (1953 р.) та “Іван Франко в боротьбі з Ватіканом, як лютим ворогом слов’янських народів” (1954 р.). В останні дні свого життя він закінчував велику монографію про І. Франка, яка в найближчий час буде надрукована. Всього академік залишив понад 400 дослідницьких статей, монографій та інших наукових праць.

В 1947 р. М. С. Возняк вступив до лав Комуністичної партії Радянського Союзу. Багато сил і уваги він віддавав громадсько-політичній роботі. Трудящі Львівщини в 1940 році обрали його депутатом Верховної Ради УРСР, а після Великої Вітчизняної війни його кілька разів обирали депутатом Львівської міської Ради депутатів трудящих.

Одночасно з великою науковою і громадською діяльністю М. С. Возняк вів значну педагогічну і виховну роботу з студентами і аспірантами університету. Під його керівництвом у післявоєнні роки закінчили і захистили кандидатські дисертації багато аспірантів та працівників університету й інших наукових установ Львова.

М. С. Возняк по-батьківському любив студентів, постійно турбувався про їх успіхи в навчанні.

Колектив студентів і викладачів університету в особі М. С. Возняка втратив старшого товариша й друга, винятково працюючого і самовідданого вченого-комуніста, одного з визначніших радянських дослідників спадщини Ів. Франка.

Світла пам’ять про академіка М. С. Возняка довго житиме в серцях професорів, доцентів, викладачів, аспірантів і студентів нашого університету» [9].

Незадовго перед смертю, зневажений «рідною партією та урядом» за те, що не хотів визнавати своїх «націоналістичних помилок» він сказав до С. Щурата, що найбільшою помилкою в його житті було те, «що вступив у *ту* партію».

Рідна партія та рідний уряд вже не встигли винести йому догани чи ще суворішого покарання, але зате влаштували йому показний похорон.

Його везли на вантажівці, вкритій килимом та обставленій вінками. Грав духовий оркестр жалібні мелодії, попереду несли червоний прапор з гербом Союзу РСР з тра-

урною стрічкою. Везли традиційним шляхом на Личаківський цвинтар повз пам'ятник Міцкевичу. Галицький базар, вулицею Пекарською, завернули коло каплиці, яка була на той час закритою, як культова споруда, просто в браму Личаківського цвинтаря... Ніхто не зробив з цього похорону світлини. Над могилою промовці говорили те саме, що було в некролозі газети «Вільна Україна».

На жаль, в університетській справі М. С. Возняка нема жодного документа, на основі якого була знищена його кафедральна бібліотека. Як з'ясувалося вже тепер саму бібліотеку з помешкання М. С. Возняка його учні привезли в Наукову бібліотеку АН УРСР, що пізніше дістала ім'я Василя Стефаника. Звідти її потихеньку розтягували, поки не склали її опису та закаталогізували. Марія Семенівна Кіх, тодішній директор Музею Івана Франка у Львові з «тої купи паперів» принесла в музей декілька папок з вирізками опублікованих у різних виданнях праць М. Возняка. Ті папки мали бути знищені як непотріб. У музеї, за наказом директора їх заховали і вже пізніше занесли в фонди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архів Львівського національного університету (АЛНУ). – Фонд Р-119. – Оп. 1 о/с. – Спр. 3400.
2. *Возняк М.* Юнацька драматична картина Франка / М. Возняк // Вікна. – 1932. – № 7/8 (липень–серпень). – С. 35–36.
3. *Возняк М.* Франкові «Вісті з краю Ботокудів» / М. Возняк // Вікна. – 1932. – № 9 (вересень). – С. 26–31.
4. *Горак Р.* Іван Керницький – поет з Божої ласки / Р. Горак. – Львів : Апріорі, 2012. – 516 с.
5. *Горак Р.* Михайло Возняк: його село, родина і початок дороги / Р. Горак // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Вип. 18. – Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – С. 34–82
6. *Горак Я.* До питання про велич Івана Франка / Р. Горак // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Вип. 4. – Львів : Каменярь, 2004. – С. 44–50.
7. *Денисюк І.* Академік з легенди / І. Денисюк // Українське літературознавство. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – Вип. 68. – С. 402–424.
8. *Курилишин К.* Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження : у 2 т. Т. 1 / К. Курилишин. – Львів, 2007. – 640 с.
9. М. С. Возняк [некролог] // Іван Франко: Статті і матеріали. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1955. – Вип. 4. – С. 226–227.
10. *Нечиталюк М.* «Честь праці». Академік Михайло Возняк у спогадах та публікаціях / М. Нечиталюк. – Львів, 2000. – 424 с.
11. Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987. – К. : Видавництво ПП. Сергійчик М. І., 2012. – Т. 1. – 480 с.
12. Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987. – К. : Видавництво ПП. Сергійчик М. І., 2012. – Т. 2. – 656 с.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2015

Прийнята до друку 17.10.2015

